

زندہ رود

بانٹتہ درویشی درساز و دما دم زن
چوں پختہ شوی خود را بر سلطنتِ جم زن
گفتند جهان ما آیا تومی سازد؟
گفتم کہ نمی سازد! گفتند کہ برہم زن!
درمیکد با دیدم شاید حریفی نیست!
بارستم دستان زن با منہیچہ با کم زن!
اے لالہ صحرائی تہا نتوانی سوخت
این داغِ جگر تابیے بر سینهٔ آدم زن
تو سوزِ درونِ او، تو گرمیِ خونِ او
باور نکنی؟ چاکے در سپیکر عالم زن

عقل است چراغ تو؟ در راه گذار سے بہ
 عشق است ایغ تو با بسندہ محرم زن
 لختِ دل پر خونے از دیدہ فروریزم
 لعلے ز بدخشاغم بردار و نجس تمام زن!

صّحبت با شاعر ہندی برتری ہری

حوریاں زاور قصور و درخیم	نالہ من دعوتِ سوزِ تمام
آں یکے از خمیرہ سر بیرون کشید	وال دگر از غرقہ بلخ بنمود و دید
ہر دے راور بہشتِ جاوداں	زادہم از درد و غم آں خاکدہاں
زیر لب خندید پیر پاک نوا	گفتہا لے جاو و گر ہست
آں نو ا پروانہ ہندی را مگر	شہ جنم از فیضِ نگاہ او گہرا
نکتہ آرائے کہ نامش برتری است	فطرت! او چوں سحابِ آذری است

از چمن بجز غنچہ نورس نہ چید   نعمت تو سوسے ما اور اکشید
پادشاہے بانوسے ارجبند   ہم بہ فقرا اندر مقام اولیند
نقش خوبے بندو از فکر شگرت   یک جہاں معنی نہاں اندر دو حرف
کارگاہ زندگی را محسوم است   او جم است شعر او جام جم است

ما چہ تعظیم مہنہ بر خاستیم
باز باوسے صحبت آراستیم

زندہ رود

اے کہ گفتی نکتہ ہاے دلنواز   مشرق از گفتار تو داناسے راز
شعر را سوز از کج آید بگوے   از خودی یا از خدا آید بگوے

برتری ہری

کس نداند در چہاں شاعر کجاست   پردہ او از ہم وزیر نواست

آں دل گرے کہ دار و درکنار
چیش ز دال ہم نمی گیرد قرار
جان مار الذت اندر جستجوست
شعر اسوز از مقام آرزوست
لے تو از تاک سخن مست ملام
گر ترا آید میسر این مقام
باد و بیتے در جهان رنگ و خشت
می توان بدون دل از حور بہشت

زندہ رود

ہندیال را دیدہ ام در چچ و تاب
سز حق وقت است گوئی بے حجاب

برتری ہری

ایں خدایان تنک مایہ ز سنگ اندوز خشت
برترے ہست کہ دور است زویر و ز کشت

سجدہ بے ذوقِ عمل خشک و بجائے نرسد
زندگی ہمہ کردار چہ زیبا و چہ زشت !
فاش گویم بتو حرفے کہ ندانم ہمہ کس
لسے خوش آں بندہ کہ بر لوح دل اورا نوشت !
این جہانے کہ تو بینی اثرِ یزداں نیست
چرخہ از لست ہم آں رشتہ کہ بردو ک تو رشت !
پیش آئین مکافاتِ عمل سجدہ گزار

ز آنکہ تیز زلِ دوزخ و اعراف و بہشت !
(تہجد از برتری ہری)

حرکت بہ کاخ سلاطین مشرق

نادر، ابدالی، سلطان شہید

رفت در جام صد لے برتری مست بودم از نوالے برتری

گفت رومی چشم دل بیدار به
 پابروں از حلقہ افکار نہ
 کردہ بر بزم درویشان گذر
 یک نظر کاخ سلاطین ہم نگر!
 خسروان مشرق اندر انجمن
 سطوت ایران و افغان و دکن
 نادر آل داناے رمز اتحاد
 باسماں داد پیمانہ و داد
 مرد ایدالی وجودش آیتے
 داد افغان را اساس ملتے
 آل شہیدان محبت را امام
 آبروے ہندو چین و روم و شام
 نامش از نور شیدو مہ تابندہ تر
 خاک قبرش از من و تو زندہ تر!
 عشق رازے بود بر صحرا ہنار
 تو ندانی جاں چہ شتافانہ دادہ
 از نگاہ خواجہ بدر و حسین
 قصر سلطان وارث جذب حسین!

رفت سلطان تریں سرے ہفت آوز

نوبت او در دکن باقی ہنوڑا!

حرف و صوتم خام و فکرم ناتمام
 کے توں گفتن حدیث آل مقام!

نوریاں از جلوہ ہا سے اول بصیر	زندہ و دانا و گویا و خبیرا
قصرے از فیروزہ دیوار و ورش	آسمان نیلگون اندر برش
رفت او برتر از چنبر و چگون	می کند اندیشہ را خوار و زبون
آن گل و سرو و دمن آن شاخسار	از لطافت مثل تصویر بہار
ہر زماں برگ گل و برگ شجر	دارد از ذوق نور نگ و گرا
این قدر باد صبا افسوں گراست	تا مژہ بر ہم زنی زرد اجراست
ہر طرف قوارہ ہا گو ہر شروش	مرنگ فردوس زاد اندر خوش
بارگاہے اندراں کاسخے بلند	ذرہ او آفتاب اندر کمند
سقف و دیوار و اساطین از عقیق	فرش او ازیشم و پرچیں از عقیق
بر زمین و بر یسار آن و شاق	حوریاں صفت بستہ با زترین نطاق
در میاں نشستہ بر اورنگ بزر	خسروان جم چشم بہرام فر
رومی آن آئینہ حسن ادب	با کمال دلبری بکشا و لب

گفت مرفے شاعرے از خاور است   شاعرے یا ساحرے از خاور است

فکر او باریک و جانش ورومند

شعر او در خاوراں سوزے فگند!

ناور

خوش بیا اے بختہ سنج خاوری   اے کہ می نسیب ترا حرفِ دری

مجرم را زیم! با ما راز گوے   آنچه می دانی ز ایراں باز گوے!

زندہ رود

بعد دست چشم خود بر خود کشاو   لیکن اندر حلقہ واسے فتاد

کشتہ نازستان شوخ و شنگ   خالق تہذیب و تقلید و رنگ!

کاراں وارفتہ ملک و نسب   ذکر شاپور است و تحقیر عرب!

روزگارِ اوتہی از واردات از قبور کہنہ می جوید حیات

با وطن پیوستہ از خود درگذشت دل رستم داد و از حیدر گذشت

نقشِ باطل می پذیرد از فرنگ

سرگذشتِ خود بگیرد از فرنگ!

پیری ایران زمانِ بزد و جرد پھرہ او بے فروغ از خون سرد

دین و آئین و نظام او کہن شد و تاریخ و شام او کہن

مہجے در شیشہ تا کش نبود یک شہر در تو وہ خاکش نبود

تا ز صحراے رسیدش محشرے آنکہ داد اورا حیات دیگرے

این چنین حشر از عنایات خداست پارس باقی ارونہ الکبریٰ کجاست؟

آنکہ رفت از پیکر او جان پاک بے قیامت بر نمی آید ز خاک!

مرد صحرائی یا ایران جان دید باز سوسے ریگ زار خود رسید

کہنہ را از لوحِ نایسترد و رفت برگ و ساز عصر نو آورد و رفت!

آه احسانِ عرب نشاخشند
از تشِ افزنگیاں بگدخمستند

نمودار می شود روح ناصب خسر و علوی و

غزله مستانه بر سر آید در غائب میشود

دوست را چون مرکب تیغ و قلم کردی مدار
بیخ غم گر مرکب تن لنگ باشد یا عرن
از بر شمشیر و از نوک قلم زاید مهنه
لے برادر همچو نور از نار و نار از نار و ن
بے هنر دال نزد بے دین هم قلم هم تیغ را
چول نباشد دین نباشد کلک و آهن را دشمن

دیں گرامی مشد بداتا و بناواں خوار گشت
پیش ناداں دین چو پیش گاو باشد یاہن
رہجو کر پاسے کہ ازیک نیمہ زوالیاس را
کرتہ آیدوز و گرنیسر یہودی را کفن

ابدالی

آں جواں کو سلطنت ہا آفرید   بازور کوہ و تقار خود رسید
آتشے در کوہ سار شس بر فروخت   خوش عیار آمد ہوں یا پاک سوخت؟

زندہ رود

آستان اندراخت گرم نیز   او برادر با برادر در سیتیز
از حیات او حیات خاور است   طفلک ۲۰ سالہ اش لشکر گریست

بے خبر خود را از خود پر و اختہ	ممکناتِ خویش را شناختہ!
ہست دارے دل و فافل نہ دل	تن ز تن اندر سراق و دل زد دل!
مرد رہر و را بمنزل راہ نیت	از مقاصد جان او آگاہ نیست!
خوش سرود آں شاعرِ افغان شناس	آنکہ سیند، باز گوید بے ہراس!
آں حکیم ملتِ افغانیاں	آں طبیبِ ملتِ افغانیاں!
راز قوسے وید و بے باکانگفت	حرفِ حق با شوخی رندانہ گفت!

”اشترے یابد اگر افغانِ جر
 بایراق و ساز و بانبارِ در
 ہمتِ دوش از اں انبارِ در
 می شود خوشنود بازنگِ شتر!“

شاعرِ افغان شناس - خوشمال خاں تھک۔

ابدالی

خاکِ ابیداری خواب از دل است!	ورنهاده ماتب و تاب از دل است
در مسامتش عرق خوں می شود!	تن زمرگِ دل و گریه گون می شود
دیده بر دل بند و جز بر دل پیچ!	از فسادِ دل بدن هیچ است هیچ
ملتِ افغان در آن پیکر دل است!	آسیا یک پیکر آب و گل است
در کشاد او کشاد آسیا!	از فساد او فساد آسیا
ورنه کاسه در ره باد است تن!	تا دل آزاد است آزاد است تن
مروه از کین زنده ازین است دل!	بهمچو تن پاستد آئین است دل

قوتِ دین از مقایم وحدت است

وحدت از مشهور گردد ملت است!

شرق را از خود برد و تقلیدِ غرب   باید این اقوام را تنقیدِ غرب

قوت مغرب نہ از چنگ و رباب	نے زرقص و قرآن بے حجاب!
نے ز سحرِ سحران لالہ روست	نے ز عریاں ساق و نئے از قطع موت!
محکمی اورانہ از لادینی است	نے فروغش از مخطِ لاطینی است!
قوتِ افزنگ از علم و فن است	از ہمیں آتش چرغش روشن است
حکمت از قطع و برید جامہ نیست	بلن علم و ہنر عمامہ نیست!
علم و فن راسے جوان شوخ و شنگ	مغزی باید نہ بلبوس فرنگ!
اندریں رہ جز نگہ مطلوب نیست	ایں کلمہ یا آل کلمہ مطلوب نیست

فکر چالا کے اگر داری بس است

طبع دراکے اگر داری بس است!

گر کے شبہا خورد و در چراغ	گیر از علم و فن و حکمت سراغ!
ملک معنی کس حد اورانہ بست	بے ہیا و پیہے تا یہ بدست!
ترک از خور رفتہ و مست فرنگ	ز ہر نوشیں خوردہ از دست فرنگ

ز آنکه تریاقِ عراق از دست داد
من چه گویم جز خدایش یار باد
بندهٔ افرتنگ از ذوق نمود
می برد از غربیاں رقص و سرود
نقد جان خویش در بازوبلهو
علم دشوار است می سازوبلهو
از تن آسانی بگیری سهل را
فطرت او در پذیرد سهل را

سهل را حستن درین دیر کهن
این دلیل آنکه جان فتن از بدن!

زنده رود

می شناسی چیت تهذیب فرنگ
در جهان او دو صد نفس رنگ
جلوه هایش خانماها سوخته
شاخ و برگ و آشیانها سوخته
ظاهرش تابنده و گیرنده است
دل ضعیف است و تگه را بنده است
چشم بیند دل بلغز و اندرول
پیش این بت خانه افتد رنگول

کس نداند شرق را تقدیر چیست! دل بظاہر بسته را تدبیر چیست؟

ابدالی

عزم و حزم پہلوی و ناور است	آنچه بر تقدیر مشرق قادر است
تاخیر او عتدہ ایران کشاد	پہلوی آن وارث تخت قباد
آن نظام ملت افغانیاں	ناور آن سرمایہ در انیاں
شکرش از کو ہزار آمدیوں	از عزم دین و وطن زار و زبول
باعد و فولاد و با یاران سیرا	ہم سپاہی ہم سپہ گم ایر
عصر حاضر را تکیو سنجیدہ است!	من فدای آنکہ خود را دیدہ است

غریباں را شیوہ ہائے ساحری است

تیکہ جز بر خویش کردن کا فری است

سلطان شہید

بازگو از ہندو از ہندوستان
آنکہ اندر مسجدش ہنگامہ مرد
آجکہ باکاشش نیز ز بوستان
آنکہ دل از بہر او خوں کردہ ایم
آنکہ یادش را بجاں پروردہ ایم
از غم ما کن غم اورا قیاس
آہ ازاں معشوقِ عاشقِ تاشناس

زندہ رود

ہندیاں منکر ز قانونِ فرنگ
روح را بارگراں آئینِ غیر
دز بگرو حورِ افنونِ فرنگ
گرچہ آید ز آسماں آئینِ غیر

سلطان شہید

بچوں پر وید آدم از مشتِ گلے
بادلے، بارزوں سے درد لے!

غیر خود چیز سے ندیدن کار اوست!	لذتِ عصیاں چشیدن کار اوست
تا خودی تا پید بدست آید شکست!	زانکہ بے عصیاں خودی ناید بدست
چشمِ خود را بر مزارم سودہ!	زائرِ شہر و دیارم بودہ
در دکن دیدی ز آثارِ حیات؟	اے شناساے حدودِ کائنات

زندہ رود

لالہ ہاروید ز خاکِ آں چین!	تخمِ اشکے ریختم اندر دکن
ویدہ ام در جانِ او شورے دگرا	رود کا ویری مدام اندر سفر

سلطان شہید

از تپِ اشکِ تومی سوزم ہنوز	اے ترا دادند حرفِ دلِ فرو
جھے خوں بکشاوا زرگہاے ساز	کاو کاوِ ناخنِ مردانِ راز

آں نو اکز جان تو آید بروں
 می دہد ہر سینہ را سوزِ دروں!
 بودہ ام در حضرت مولا کے گل
 آنکہ بے اوٹے نمی گرد و سبیل!
 گرچہ آنجا جرأت گفتار نیست
 روح را کاسے بجز دیدار نیست!
 سو ختم از گرمی اشعار تو
 برد بانم رفت از افکار تو
 گفت این بیٹے کہ بر خواندی نکیت؟
 اندر وہنگامہ ہائے زندگی است!
 باہماں سونے کہ در ساز و بجا
 یک و حرف از ماہ کاویری رسا!

دریہاں تو زندہ رود او زندہ رود

خوشترک آید سرود اندر سرود

پیغام سلطان شہید بہ ود کاویری

(حقیقت حیات و مرگ و شہادت)

رود کاویری کے ترک خرام خستہ شاید کہ از سیر دوام!

در کہتاں عمر ہا تا لیسہ
 اے مرا محشر ز جیون و وفات
 آہ شہرے کو در آنخوش تو بود
 کہنہ گردیدی شباب تو ہماں
 موج تو بسندانہ گوہر نژاد
 اے ترا سارے کہ سوز زندگی است
 آنکہ می کردی طواف سطلوش
 آنکہ صحرا ہا ز تہمیرش بہشت است
 آنکہ خاکش مریح صد آرزوست
 راہ خود را با مژہ کا دیدہ
 اے دکن را آب تو آب حیات است
 حسن نوشین جلوہ از توش تو بود
 پیچ و تاب و رنگ و آب تو ہماں
 طرہ تو تا ابد شوریدہ باد
 ایسج می دانی کہ این پیغام کسیت؟
 بودہ آئینہ دار دولتش
 آنکہ نقش خود بخون خود نوشت
 اضطراب موج تو از خون اوست
 اضطراب موج تو از خون اوست

آنکہ گفتارش ہمہ کردار بود

مشرق اندر خواب او بیدار بود

آہ شہرے کو در آنخوش الخ۔ شہر سزگاپٹیم

ہر نفس و یگر شود این کاست	اے من و تو مویج از رود حیات
زانکہ او اندر سرانغ عالمے است!	از مدگانی انقلاب ہر دمے است
این ہمہ ذوق نمود از رفت و بود	تا رو پو پو ہر وجود از رفت و بود
ہر کجا پہنساں سفر پیدا حضر!	جادہ با چوں رہرواں اندر سفر
ہر چہ بینی نالد از درد و حسیل!	کاروان و ناقہ و دشت و شیل ^{کراہیل}
رنگ و آیش امتحان یک نفس!	در چمن گل مہسان یک نفس
غنچہ در آغوش نقش گل بدوش!	موسم گل؟ ماتم و ہم نامے و نوش
گفت رازہ مانی دانی ہنوز!	لالہ را گفتسم یکے دیگر بسوز

از خس و خاشاک تعمیر وجود

غیر حسرت چیت پاؤ آتش نمود؟

از عدم سوسے وجود آئی؟ میا	در سراے ہست و بود آئی؟ میا
در تلاش خرسنے آوارہ شویا	تو ربیانی چوں شرار از خود مرو

تاب و تباہی اگر ماتشد ہر پابند در وسعت آباد سپہرا
 کوہ و مرغ و گلشن و حسد بیوز ماہیاں را در تہ دریا بسوزا
 سیف داری اگر در خورد تیر در جہاں شاہین بزی شاہین بسیرا
 زانکہ در عرض حیات آمد شہا از خدا کم خواستم طول حیاتا

زندگی را چیت رسم و دین کوشین؟

یک دم شیری بر از صد سال میش!

زندگی محکم ز تسلیم و رضا است موت نیرنج و طلسم و سیماست!
 بندہ حق صنیم و آہوست مرگ یک مقام از صد مقام اوست مرگ!
 می فستد بر مرگ آن مرد تمام مثل شاہینے کہ افتد بر جسم!
 ہر زمان میسر و غلام از بچم مرگ زندگی اورا حسرم از بچم مرگ!
 بندہ آزاد را شانے دگر مرگ اورا می دہد جانے دگر!
 او خود اندیش است مرگ اندیش نیست! مرگ آزاداں ز آنے بیش نیست!

بگذر از مرگے کہ سازد بالحد	ز آنکہ این مرگ است مرگِ دام و دوا
مرد مومن خواهد از یزدان پاک	آں دگر مرگے کہ برگیرد ز خاک!
آں دگر مرگ! انتہا سے راہ شوق!	آخرین تکبیر در جنگ و شوق!
گر چه ہر مرگ است بر مومن شکر!	مرگ پر مرتضیٰ چیز سے دگر!
جنگِ شاہانِ جہاں قارت گری است	جنگِ مومن سنتِ پیغمبری است!
جنگِ مومن حقیقت ہے ہجرت سے دوا	ترکِ عالم، اختیارِ کو سے دوست!
آنکہ حرفِ شوق با اقوام گفت	جنگ را رہبانی اسلام گفت!

کس نہ اندازد جز شہید این نکتہ را
کو بخون خود خرید این نکتہ را

آئندہ حربِ شوق الخ یعنی حضور سرور کائنات۔ در صریح ثانی اشارہ الیہ است بحدیث
الجماد و ہبانیۃ الاسلام،

زنده رود نخصت می شود از فردوس بریں

و تقاضای حوران شتی

شیشه صبر و سکونم ریز ریز
پیر روی گفت در گوشم که نینز
آں حدیث شوق و آن جذب یقین
آه آں ایوان و آں کلخ بریں!
بادل پُر خول رسیدم بردش
یک هجوم حور دیدم بردش!
بر لب شاں زنده رود لے زنده رود
زنده رود لے صاحب سوز و سرو!
شور و غوغا از یار و اژیسیں
یک و دم بامانشین، بامانشین!

زنده رود

راہرو کو دانند اسرار سفر
ترسد از منزل ز رہزن بیشتر

عشق در بحر وصال آسوده نیست
بجبال لایزال آسوده نیست!
ابتدا پیش بستن افتادگی
انہما از دلبران آزادگی!
عشق بے پروا و ہر دم در حسیل
در مکان و لامکان ابن اسبیل!

کیش ما مانند موج تیسرگام
اختیار جاوہ و ترک مقام!

خوران بہشت

شیوہ ہاداری مشال روزگار
یک نولے خوش دینغ از ما مدار

غزل زندہ رود

بکے نریدی خدا چہ می جوئی
ز خود گر خیمہ آشنا چہ می جوئی!

دگر بشخ گل آویز و آب دغم و کش	پریدہ رنگ از باد صبا چہ می جوئی؟
دو قطرہ خون دل است آنچه مشک می مند	تو لے غزالِ حرم در خطا چہ می جوئی؟
عیار فقر ز سلطانی و جہانگیری است	سر یہ جم بطلب بوریہ چہ می جوئی!
سراغِ اوز خیا بان لاله می گیرند	تو لے خوں شدہ ما ز ما چہ می جوئی!
نظر ز صحبتِ روشد لال سفیر زاید	ز در و کم بصری تو تیا چہ می جوئی!

قلندریم و کراماتِ ما جہاں بینی است
 ز ما نگاہ طلب کیسا چہ می جوئی

حضور

گر چہ جنت از تجلی ہائے اوست	جاں نیا ساید بجز دیدار دوست
ما ز اصل خویش تن در پروہ ایم	طاہریم و آشیاں گم کردہ ایم!
علم اگر کج فطرت و بد گوہر است	پیش چشم ما حسابِ اکبر است

علم را مقصود اگر باشد نظر	می شود ہم جادہ و ہم را ہر
می نہد پیش تو از قشر وجود	تا تو پرسی چیت را ز این نمود
جادہ را ہموار سازد این چنین	شوق را بیدار سازد این چنین
ورد و دل غ و تاب و تب بخش ترا	گریہ ہاے نیم شب بخش ترا
علم تفسیر جهان رنگ و بو	دیدہ و دل پرورش گیر و ازو
بر مقام جذب شوق آرد ترا	باز چوں حسب ریل بگذارد ترا!
عشق کس را کے بخلوت می برد	اوز چشم خویش غیرت می برد!

اول او ہم رنسیق و ہم طریق
 آخر او راہ رنسن بے رفیق!

در گذشتم زان ہم جور و قصور	ز ورق جاں با ختم و بحسب نور!
عزق بودم در تماشا سے جمال	ہر زمان در انقلاب و لایزال!
گم شدم اندر خمیسر کائنات	چوں رباب آمد پیشم من حیا!

آنکہ ہر تارکش رباب دیگرے
 ہر نوا از دیگرے غویش ترے !
 ماہمہ یک دو دمان نار و نور
 آدم و ہرورہ و حبیبیل و عوربا
 پیش جاں آئیے آویختند
 حیرتے را با بقیس آ میختد
 صبح امروزے کہ نورش ظاہر است
 در حضورش دوش و فر و احاضرت
 حق ہویدا باہمہ اسرارِ خویش
 بانگاہ من کند ویدارِ خویش !
 دیدنش افسردن بے کاستن !
 عہد و مولا در کین یک دگر
 ہر دو بے تاب انداز ذوقِ نظر !

زندگی ہر جا کہ باشد جستجو است !

حل نشد این نکتہ من صیدم کہ آہ !

عشق جاں را لذت دیدار داد
 باز با تم جرأت گفتار داد
 آسے دو عالم از تو با نور و نظر
 اندکے آں خاکداسے را نگر
 بندہ آزاد را ناسازگار
 بروم از سنبل اونیش خار !

غالباں غرق اند در عیش و طرب   کار مغلوباں شمار روز و شب !
از ملکیت جهان تو خراب   تیرہ شب در آستین آفتاب !
دانش افرنگیاں فارست گری   دیر ما خیر شد از بے حیدری !
آنکہ گوید لاله بیچارہ ایست   نکرش از بے مرکزی آوارہ است !
چار مرگ اندر پے ایں دیر سیر   سو د خوار و والی و ملا و پیر !

ایں چنین عالم کجا شایان تست
آب و گل و انغے کہ برو امان تست

ندائے جمال

ککب حق از نقشبہائے خوب زشت   ہر چہ مارا سازگار آمد نوشت !
چیت بودن دانی لے مردنجیب؟   از جمال ذات حق بودن نصیب !
آفریدن؟ جستجو سے دلبر سے !   وانمودن خویش را برویگر سے !

این ہمہ ہنگامہ ہا سے بہت و بود
 زندگی ہم فانی و ہم باقی است
 زندہ ہشتاق شو خلاق شو
 و شکن آزا کہ ناید سازگار
 بندہ آزاو را آید گراں
 ہر کہ اورا قوتِ تخلیق نیست
 از جمالِ مانعِیبِ خود نبرد
 از جمالِ مانعِیبِ خود نبرد
 از شخیلِ زندگانِ بر نخورد

مردِ حق! بزمِ چو شیر باش
 خود جهانِ خویش را تقدیر باش!

زندہ رود

چیت آئینِ جهانِ رنگ و بو
 جز کہ آبِ رفتہ می ناید بچو!

نہ زندگانی را سہر تکرار نیست   فطرتِ او خوگر تکرار نیست !
 زیر گردوں رجعت اور انبار است   چوں ز پا افتاد قومے بر سخا است !

ملتے چوں مرد کم خمیس نزد قبر

چارہ او صیت غیسر از قبر و صبر !

نمائے جمال

زندگانی نیست تکرارِ نفس   اصلِ او از حق و قیوم است پس !
 قربِ جاں با آنکہ گفت انی قتر !   از حیاتِ جاوداں بدون نصیب !
 فردا از توحید لاهوتی شود   ملت از توحید جبروتی شود !
 باینزید و شبلی و بو ذرا زوست   آمتاں را طغزل و سہرا زوست !
 بے تجلی نیست آدم را شب   جلوہ ما فرد و ملت را حیات !
 ہر دو از توحید می گیرد کمال   زندگی این را جلال آن را جمال !

ایں سلیمانی استاں سلمانی است آں سراپا فتنہ و این سلطانی است
 آں یکی را بسند این گرد و یکی
 در جہاں با آن نشیں با این بزی!

پسیت ملت اے کہ گوئی لا الہ
 باہر راں چشم بودن یکسنگہ!
 اہل حق را حجت و عولے یکے است
 نیمہ ہاے ماجدا، ولہا یکے است!
 ذرہ ہا از یک نگاہی آفتاب
 یک نگہ شو تا شود حق بے عجب!
 یک نگاہی را ہمیشہ کم بسیں
 از تجلی ہاے توحید استہاں!
 ملتے چوں می شود توحید مست
 قوت و جبروت می آید ہست!

روح ملت را وجود از انجمن
 روح ملت نیست مستلاج بدن
 تا وجودش را نمود از صحبت است
 مرد چوں شیرازہ صحبت شکست!
 مرد ہا از یک نگاہی زندہ شو
 بگذر از بے مرکزی پائیندہ شو

نیمہ ہاے ماجدا، ولہا یکے است۔ عربی غریبہ النثر

وحدتِ افکار و کردار آفرین
تاشوی اندر جهان صاحبِ نگین!

زنده رود

من کیوم؟ تو کیستی؟ عالم کجاست؟ در میان ما و تو دوری چراست؟
من چرا در بند تقدیرم بگوئے تو نیری من چرا میسرم بگوئے!

ندائے جمال

بووہ اندر جهان چار سو ہر کہ گنجد اندر و میسر و درد
زندگی خواہی خودی را پیش کن چار سو را غرق اندر عیش کن
باز بینی من کیوم تو کیستی در جہاں چوں مروی و چوں زستی

زندہ رود

پوڑشیں این مردِ ناداں و پزیر
پروہ رازِ چہرہٴ تقدیر گیر
انقلابِ روس و آلمان دیدہ ام
شور ورجانِ مسلمان دیدہ ام
دیدہ ام تدبیرِ ہائے غرب و شرق
وانما تقدیرِ ہائے غرب و شرق!

آقاوندِ تحسینی جلال

تا گہاں دیدم جہانِ خویش را
آن زمین و آسمانِ خویش را
غرق در نورِ شفقِ گول دیدمش
سرخ اشت در طبرخوں دیدمش
زاں تحسینی ہا کہ در جانم تکست
چوں کلیم اللہ فتاوم جلوہ مست
نورِ او ہر پر وگی را و نمود
تا چہا گنتار از زبانِ من ببود!

از نمیرِ عالم سید چشند و چوں

یک نولے سوز تا کہ آمد برون

”بگذر از خاور و افقونی از رنگ مشو
کہ نیز زو بجو سے ایل ہمہ دیرینہ و نو
آں نگینے کہ تو با اہر مستان باخستہ
ہم بجز بیلِ ایمنے نتواں کردگروا
زندگی انجمن آرا و نگہدار خود است
اے کہ در قافلہ، بے ہمہ شو با ہمہ روا
تو فروزندہ تر از ہر منسیر آمد
آپنخاں زی کہ بہر ذرہ رسائی پر تو!
چوں پرکاہ کہ در رہگذر باد افتاد
رفت اسکن در و دارا و قباد و خمر و
از تنک جامی تو میکدہ رسوا گردید
شیشہ گیر و حکیمانہ بیا شام و برو!“

خطاب به جاوید

سخن به نژاد و نوا

خطاب پہ جاوید

سخنے بہ ترا دونو

ایں سخن آراستن بے حال است
گرچہ من صد نکتہ گفتم بے حجاب
بر نیاید آنچه در قفسِ رول است
اگر گویم می شود پھینچیدہ تر
نکتہ دارم کہ نماید در کتاب
حرف و صوت اورا کند پوشیدہ تر

سوز اورا از نگاہ من بگیری

یا ز آوجِ گاہ من بگیری

مادرت در سنخستیں با تو داد
اژ نسیم او ترا این رنگ و بوست
فخنچہ تو از نسیم او کشا و
اے متاعِ ماہیہا سے تو از دوست

دولت جاوید از و اندوختی	از لب او لاله آموختی !
لے پسر! ذوق نگہ از من بگیر	سوختن در لاله از من بگیر!
لاله گوئی؟ بگو از روے جا	تا ز اندام تو آید بوے جاں
مهر و سہ گرد ز سوز لاله	دیدہ ام این سوز را در کوه و کد!
این دو حرف لاله گفتار نیست	لاله جز تیغ بی زہار نیست !

زیستن با سوز او قہاری است

لاله ضرب است ضرب کاری است!

مومن و پیش کساں بستن لطف با!	مومن و فداری و فتنہ و نفاق!
با پیشیزے وین و ملت را فروخت	ہم متاع خاند و ہم خانہ سوخت!
لاله اندر نمازشش بود و نیست	ناز با اندر نیازشش بود و نیست!
ثور و رصوم و صلوات او نماند	جلوۃ در کائنات او نماند!
آنکہ بود اند اورا ساز و برگ	فتنہ او حسب مال و ترس مرگ!

رفت از و آل مستی و ذوق و سرور	دین او اندر کتاب و او بگور!
صحبتش با عصر حاضر در گرفت	حرف دین را از او پندیر گرفت
آن ز ایراں بود و این ہندی ترا	آن نوح بیگانه و این از ہساوا!
تا جہاد و حج نماند از واجب است	رفت جاں از پیکر صنوم و صلوات!
روح چون رفت از صلوات از صیام	فرودنا ہوار و ملت بے نظام!
سینہ با از گرمی و تر آن تہی	از چین مرداں چه امید رہی!

از خودی مرد مسلمان در گذشت

اے خضر دستے کہ آب از سر گذشت!

سجدہ کز وی زمین لرزیدہ است	بر مردوش ہر روز گر ویدہ است
سنگ اگر گیرد نشان آن سجود	در ہوا آشفقت گردو ہم چودود!
این زماں جز سر زبری ایسچ نیست	اندر وجہ ضعف پیری ایسچ نیست!
آن شکوہ ربی الای علی کجاست	این گناہا و انت یا تقصیر ما؟

ہر کے بر جادۂ خود تندرو   ناقہ سائبے زمام و ہر زہ دو!

صاحبِ قرآن سبے ذوقِ طلب

العجب ثم العجب ثم العجب!

گر خدا ساز و ترا صاحبِ نظر   روزگار تے راکھی آید منگر!

عقلہا بے باک و دلہا بے گداز   چشمہا بے شرم و غرق اندر مجاز!

علم و فن، دین و سیاست، عقل و دل   نوج زوج اندر طوائف آب و گل!

آسیا آں مرز و بوم آفتاب   غیر ہیں، از خوشی تن اندر حجاب!

قلبِ او بے وار و است کو بؤ   حاصلش راکس نگیس و باد و جوا!

روزگار شین اندریں ویرینہ دیر   ساکن و یخ بستہ سبے ذوقِ سیر!

صیدِ نمایان و نچھپیرِ ملوک   آہوے اندیشہ اولنگ و لوک!

عقل و دین و دانش و ناموں تنگ   بستہ فترا کب لڑوانِ فرنگ!

تا ختم بر عالمِ افکارِ او   بر دریدم پر وہ اسرارِ او!

در میان سینہ دل خوں کرده ام
تا چنانش را و گر گون کرده ام!

من بطبع عصر خود گفتم دو حرف	کرده ام بحسبین را اندر دو طرف!
حرف پیاپی و حرف نیش دار	تا کنم عمتل و دل مردان شکار!
حرف تہ دارے باندا زرتنگ	نالہ مستانہ از تار چنگ!
اصل این از ذکر و اصل آن ز فکر	اے تو باد او ارث این فکر و ذکر!
آبجویم از دو بحر اصل من است	فصل من فصل است ہم اصل من است!

تا مزاج عصر من دیگر فتاد

طبع من ہرنگا مے دیگر نہاوا

نوجوانان تشد لب، خالی ایغ	شستہ رو، تاریک جان، روشن مانغ!
کم نگاہ و بے یقین و نا امید	چشم شاں اندر جہاں پیر سے ندید!
ناکساں منکر ز خود مومن بقبیر	خشت بند از خاک شاں مہار ویر!

کتاب از مقصود خویش آگاہ نمیت . تا بجنب اندروش راه نیست !
 نور فطرت راز جانها پاک شربت . یک گل رعنا ز شاخ او ترست !
 خشت را معمار ما کج می نهد . خوسے بط با بچه شاہیں دہد !
 علم تا سوزے نیگر و از حیات . دل نیگر و لذتے از واردات !
 علم جز شرح مقامات تو نیست . علم جز تفسیر آیات تو نیست !
 سوختن می باید اندر تار حس . تا بدانی تقرة خود را ز حس !

علم حق اول حواس آخر حضور

آخر اومی ننگبید در شعور !

صد کتاب آموزی از اہل ہنر . خوشتر آن در سے کہ گیری از نظر
 ہر کسے زان می کہ ریزد از نظر . مسیب می گردد با ندانہ دیگر !
 از دم باد سحر میسرد چراغ . لالہ زان باد سحر سے دریا غوغا !
 کم خورد کم خواب و کم گفتار باش . گرد خود گردنہ چوں پر کار باش !

منکر خود نزد من کافر تر است!	منکر حق نزد ملا کافر است
این عجز و ہم نطووم و ہم جہول!	آں با نکار و جود آمد و عجزول،
پاک شوا از خوف سلطان و اسپر	شیدوۂ اخلاص را محکم بگیر
قصدها ز غنا از کف مدہ	عدل و رقبہ و رضا از کف مدہ
جز بقلب خویش قندیے بجو	حکم و شواراست؛ تا ویلے بجو
حفظ تن با ضبط نفس اندر شباب	حفظ جان با ذکر و تکریرے حساب
جز ب حفظ جان و تن ناید بدست	حاکمی در عالم بالا و پست
گر نگد بر آشیای داری مپرس	لذت سیراست مقصود سفر
سیر آدم را مقام آمد حرام!	ماہ گرو دتا شود صاحب مقام
آشیای با فطرت او ساز نیست	زندگی جز لذت پرواز نیست

رزق تراغ و کرگس اندر خاک گور

رزق بازاں و رسواد ماہ و ہور

خلوت و جلوت تماشائے جمال!	سزویں صدقِ مقالِ اکملِ حلال
دلِ بختی بر بندوبے و سواس نہی!	در رہِ دینِ سخت چوں الماس نہی
داتانے از منظرِ گویمیت	ترے از اسرارِ دینِ بر گویمیت
پادشاهے با مقامِ بایزید	اندرا خلاصِ عملِ نسر و فرید
سخت کش چوں صاحبِ نمود و ستیز	پیش او اسے چون نر زنداں عزیز
با وفا بے عیب، پاک اندر نسب	سبزہ رنگے از سجدبانِ عرب
چیت جز قرآن و شمشیر و زور	مرد مومن را عزیز لے نکتہ رس
کوہ و روے آہمار نعتے چو باد	من چو گویم وصفِ آن خیر الجیاد
تند بادے طالیص کوہ و کمر!	روزِ محب از نظرِ آماوہ تر
سنگ از ضربِ سیم اوریز ریز	دو رنگِ اوفیتند ہاے رستخیز

منظر کے از سلاطینِ گجرات، پسرِ سلطانِ محمود کہ مسلمان بن ہند اورا بیگڑہ، می خوانند

خیر الجیاد۔ اسبِ اصل و نجیب

روزے آن حیوان چو انسان آر جند
گشت از درد و شکم زار و نژند
کرد بیطایے علا حبش از شراب
اسب شہ را وار ہاند از پیچ و تاب
شاہ حق بین دیگر آن کیراں نحو است
شرح تفسیر از طریق ماجد است

اے ترا بخشد خدا قلب و جگر

طاعت مرد مسلمانے نگر!

دیں سراپا سوختن اندر طلب
انتہائش عشق و آغازش ادب
آبروے گل ز رنگ و بے اوست
بے ادبے رنگ و بے آبروست
نوجوانے را چو بیتم بے ادب
روزن تاریک می گرد و چو شب
تاب تب در سینہ است لید مرا
یاد عهد مصطفیٰ آید مرا
از زمان خود پشیمان می شوم
در سرن رفتہ پنہاں می شوم
سز زن یا زوج یا خاک لحد
سز مرداں حفظا خویش از یار بد
حرف بد را بر لب آوردن خطا
کافر و مومن بہر خلق خداست

آدمیت احترام آدمی	باخبر شو از مقام آدمی!
آدمی از ربط و ضبط تن پرتن	بر طریق دوستی گامی نزن!
بنده عشق از خدا گیرد طریق	می شود بیکانسر و مومن شفیق!
کفر و دین را گیرد در پهنای دل	دل اگر بگریزد از دل، و لای دل!

گرچه دل زندانی آب و گل است

این هم آفاق آفاق دل است!

گرچه باشی از خداوندان دود	فقر را از کف دود، از کف دود
سوز او نخواهد در جان تو هست	این کهن می از نیاگان تو هست!
در جهان جز در دل سامان نخواه	نعمت از حق خواه و از سلطان نخواه!
ای بسام و حق اندیش و بصیر	می شود از کثرت نعمت ضریب!
کثرت نعمت گداز از دل برود	نازمی آرد نیسا از دل برد!

ساہما اندر چہاں گر دیدہ ام نم بچشم منعمساں کم دیدہ ام!
 من قدلے آنکہ درویشانہ زلیت
 دے آں کو از خدایگانہ زلیت

در مسلماناں مجو آں ذوق و شوق!	آں لقیں آں تہنگ بو آں ذوق و شوق!
عالماں از علم تر آں بے نیاز	صوفیاں در زندہ گرگ و مو دراز!
گرچہ اندر خانقاہاں بلے و ہوت	کو جو انفرجے کہ صہبا در کدوست!
ہم مسلمانان انہ رنگی تاب	چشمہ کوثر بھویند از سراب!
بے خبر از ستر دین اندایں ہر	اہل کیں اندا اہل کیں اندایں ہر
خیر و خوبی بر خواص آمد حرام	دیدہ ام صدق و صفارا در شعوام
اہل دین را باز داناں از اہل کیں	ہم نشین حق بھو یا اولنشین!

کرگساں را رسم و آئیں دیگر است
 سطوت پرواز شاہیں دیگر است!

مرد حق از آسمان افتد چو برق	بیمیزم او شهر و دشت غرب و شرق
ماه نوز اندر غلام کاست	او شریک است تمام کائنات
او کلیم و او مسیح و او خلیل	او محمد او کتاب او جبرئیل
آفتاب کائنات اهل دل	از شعاع او حیات اهل دل
اول اندر نار خود سوزد ترا	باز سلطانی بیا موزد ترا
ماه همه با سوز او صاحب دلیم	ورنه نقش باطل آب و گلیم
ترسم این عصری که تو زادی در آن	در بدن غرق است و کم داند زجا
چوں بدن از قحط جان ارزان شود	مرد حق در خوشی تن پنهان شود
در نیاید جستجو آن مرد را	گرچه بسند رو برو آن مرد را
تو مگر ذوق طلب از کف نه ده	گرچه در کار تو افتد صد گره
گر نیابی صحبت مرد نجیب	از اب وجد آنچه من دارم بگیر
پیر روی را رفیق راه سانه	تا خدا بختد ترا سوز و گداز

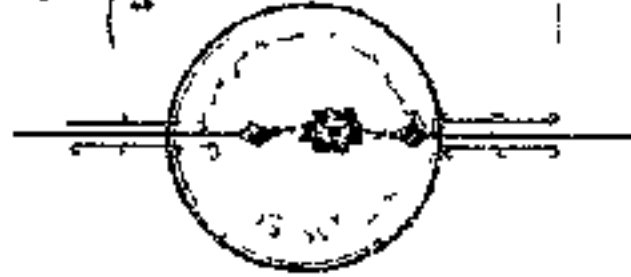
پاسے او محکم فتنہ در کعبہ دوست	ز انکہ روحی مغز را داند ز پوست
معنی او چون غزال از ما رسید	شج او کردند و او را کس ندید
چشم را از رقص جاں برد و خستند	رقص تن از حرمت او آموختند
رقص جاں بر ہم زند افلاک را	رقص تن در گردش آرد خاک را
هم زمین ہم آسماں آید بدست	علم و حکم از رقص جاں آید بدست
ملت از وی وارث ملک عظیم	فر و از وی صاحب جذب کلیم
خی قی را سوختن کار سے بود	رقص جاں آموختن کار سے بود
جاں بر رقص اندر نیاید اسے پسر	تا ز نار حرص و غم سوز و جگر
نوجوانا! نینہ پیری است غم	ضعف ایمان است و نگیری است غم
من غلام آنکہ بر خود قاهر است	می شناسی؟ حرص فقر حاضر است

نینہ پیری تلخیص بحديث مشهور الہم نصف المہم
فقر حاضر تلخیص بحديث مشهور آیا کم والطعم، فاذا التقى الحاضر

اے مرا تسکینِ جانِ ناشکیب تو اگر از رقصِ جاں گیری نصیب

سرزدینِ مصطفیٰ گویم ترا

ہم بقسبِ اندر و عا گویم ترا!

غزل نامہ

صفحہ	نمبر شعر	غزل	صحیح
۱۳	شعر ۲ مصرع ثانی	بینی	دیدن
۲۴	شعر ۳ مصرع اول	فطرت	مطرب
۱۸۱	شعر ۳ مصرع اول	اے	ایل
۱۸۵	شعر ۵ مصرع اول	مرد	مرد
۲۰۱	شعر ۹ مصرع ثانی	قصر	فقیر
۲۰۳	شعر ۳ مصرع ثانی	تاقلہ	تاقلہ
۲۲۵	شعر ۹ مصرع اول	سجود	سجود

WALI UDDIN KHAN .

HYDERABAD DN .

1955 - F

فرہنگ

الفاظ و معنی	صفحہ	سطر	الفاظ و معنی	صفحہ	سطر
برگ - سامان -	۱	۷	جہاں بہت رنگ - رنگارنگی دنیا	۱	۱
ساز کروں - سامان سفر تیار کرنا -	"	"	بدلتی دنیا -	"	"
کراں - انتہا - کنارہ	"	"	چنگ - ایک شہو یا جا - راگ مالا	۱	"
بے کراں - بے کنارہ -	"	"	ہم نفس - رفیق - ہم کلام	۲	"
افلاک - فلک کی جمع - آسمان	"	"	دارا سے دل - دل کو بھانسنے والا	۳	"
دیر یا زہ - دیرپا - بہت بڑی -	"	"	پسندیدہ -	"	"
صید - وہ جانور جس کا شکار کریں	۸	"	کہ - گاہ کا مخف ہے سو کسی کئی ہونی	۴	"
شکار گاہ -	"	"	گاس -	"	"
صیاد - شکاری -	"	"	مہر - آفتاب	"	"
اسیر - قیدی	"	"	کر - بہرا	"	"
زار نالیدن - بے قراری سے رو	۱	۲	اختر - ستارہ	۵	"
صدا - آواز	"	"	فضا - زمین کی کشادگی - کشادگی	۶	"
چار سو - چار جانب ، شمالی ، جنوبی	"	"	کاروان قاف	۷	"
نشر ، معرب	"	"			

۱	۱	کاخ - محل - بلند عمارت -	۳	۲	اسمہ تسخیر - وسعت - تکمیل - اللہ
		رم - رفتار	۴	"	تعالیٰ نے تمہارے مسخر کیا (جگہ کا نام)
		سیارہ - حرکت کرنے والا تارہ -	۵	"	عَلَّمَ الْأَسْمَاءَ (نام سکھایا) سے مراد
		سات ہیں - چاند - عطارد - زہرہ			آیت عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ کُلَّهَا ہے -
		سورج - مریخ - مشتری - زحل			اللہ تعالیٰ نے فرشتوں کے مقابلہ میں
		الا - لکر			آدم علیہ السلام کو علم سکھانے کا نیا بت سکھانے
		رفت و بلو - یعنی دنیا تھی - اب			ان پر فوقیت دی تھی -
		ختم ہو گئی -			صہبا - انگوری شراب -
	۳	ایام - زمانہ - یوم کی جمع یوم کے	۵	"	أَذْحِقْنِي - تم مجھ سے مانگو - تنہا
		معنی دن -			میں تمہیں دوں گا -
	۲	ایام نیست - فانی زمانہ			زیاں - نقصان - خرقہ
	۴	نیمروز - دوپہر - یہاں کمان عروج			متاع - سامان تجارت - گھر کا سامان
		مراد ہے - شام سے مراد زوال ہے			عصر - زمانہ
		روال - روح - جان	۶	"	شورہ زار - ناقص زمین - بجز زمین
		صوت - آواز	"	"	سازگار موافق - لائق
		نوبت - وقت	"	"	بے حال - بے فائدہ
		لائزال - زائل نہ ہونے والی -	"	"	قہی - مہستی
		ہمیشہ رہنے والی -	"	"	شبستان - رات میں رہنے کا مقام
		مرور - گزر جانا -	"	"	بال - خوف -

۱	۰	۱	۰	چا وہ۔ راہ راست
۲	۰	۲	۰	قعر۔ گہرائی سمندر کونوں وغیرہ کی
۳	۰	۳	۰	رم۔ دوڑ۔ رفتار
۴	۰	۴	۰	ثروت۔ گہرا۔ عمیق
۵	۰	۵	۰	شخصیتیں۔ پہلا
۶	۰	۶	۰	آفرینش۔ پیدائش
۷	۰	۷	۰	خرام۔ نازک چال
۸	۰	۸	۰	زر بخت۔ سونے اور چاندی کے
۹	۰	۹	۰	تاروں اور سوت سے بنا ہوا کپڑا
۱۰	۰	۱۰	۰	طٹاب۔ خیمہ کی رسی
۱۱	۰	۱۱	۰	آبجو۔ ندی کا پانی ندی
۱۲	۰	۱۲	۰	سحاب۔ ابر
۱۳	۰	۱۳	۰	سرو۔ گانا۔ چھپانا
۱۴	۰	۱۴	۰	طائر۔ پرند
۱۵	۰	۱۵	۰	مرغزار۔ سبزہ زار۔ مرغ ایک قسم
۱۶	۰	۱۶	۰	کا سبزہ ہے۔
۱۷	۰	۱۷	۰	طیلسان۔ اوڑھنی جس کو علماء
۱۸	۰	۱۸	۰	اور مشائخین کندھے پر ڈالی جاتی ہیں
۱۹	۰	۱۹	۰	پیکر۔ جسم
۲۰	۰	۲۰	۰	اعماق۔ گہرا۔ عمیق کی جمع
۲۱	۰	۲۱	۰	الوند۔ ہمدان کے قریب ایک بہت
۲۲	۰	۲۲	۰	بلند پہاڑ ہے۔
۲۳	۰	۲۳	۰	مضحل بست۔ فنا ہونے والا
۲۴	۰	۲۴	۰	ضمیر۔ دل۔
۲۵	۰	۲۵	۰	سیار۔ سیر کرنے والا۔ تیز چلنے والا
۲۶	۰	۲۶	۰	لوح۔ تختی
۲۷	۰	۲۷	۰	ششخون۔ رات کو پوشیدہ دھاوا کر کے
۲۸	۰	۲۸	۰	دشمن کی فوج کو قتل کرنا۔
۲۹	۰	۲۹	۰	لامکان۔ جس کا مکان نہ ہو
۳۰	۰	۳۰	۰	مراد اللہ تعالیٰ
۳۱	۰	۳۱	۰	دلیل۔ رہنما
۳۲	۰	۳۲	۰	رباط۔ مراے۔ مسافر خانہ
۳۳	۰	۳۳	۰	پر تیاں۔ پھولدار ریشمی کپڑا
۳۴	۰	۳۴	۰	کیود۔ نیلا
۳۵	۰	۳۵	۰	جہمیر۔ کیلا جو سواروں کے موزوں
۳۶	۰	۳۶	۰	پر ایسٹری کے قریب لگا ہوتا ہے۔
۳۷	۰	۳۷	۰	کائنات۔ دنیا۔ موجودات
۳۸	۰	۳۸	۰	ملائک۔ فرشتے تک کی جمع

۱	۱۳	کوکب - ستاره	۵	۱۰
۲	۶	سیل - سیلاب	۶	۵
۳	۵	محرم - راز دار	۵	۱۱
		مذاب - پگھلا ہوا	۶	۵
۴	۵	چشمہ سار - چشمہ - سار بمعنی ظرف	۱۰	۵
۵	۵	رقص - ناچنا	۳	۱۲
۵	۵	عثمان - عین کی ایک مشہور بندرگاہ	۶	۵
۱۱	۵	طول - رنجیدہ	۷	۵
		فرعون - موسیٰ علیہ السلام کے زمانہ	۵	۵
		مصر کا ایک بڑا سرکش بادشاہ تھا		
		نور حبیب موسیٰ - موسیٰ علیہ السلام	۵	۵
		کا معجزہ - گریبان میں ہاتھ ڈالنے		
		کے بعد وہ ہاتھ منور ہو جاتا تھا -		
۱۲	۵	عمران - موسیٰ علیہ السلام کے والد کا نام	۵	۵
۱	۱۳	درد - دردہ	۵	۵
۲	۵	شہر خدا - حضرت علی علیہ السلام	۹	۵
۹	۵	رستم دستاں - رستم بن دستاں	۵	۵
۳	۱۵	سنجاب - سنجاب نامی جانور	۱	۱۳
		کی کھال کی پوستین		
		تار شد - بے نور ہو گیا - تاریک ہو گیا		
		بالائے بام - چھت پر -		
		روحی - بلال الدین روحی جن کی		
		مشہور ہے -		
		طلعت - چہرہ - دیدار		
		شیب - بڑھاپا		
		سرمدی - ابدی - دائمی -		
		روز الست - وہ دن کہ اللہ		
		تعالیٰ تمام ارواح سے مخاطب		
		ہو کر فرمایا تھا الست بوبکر		
		ایک میں تمہارا پروردگار نہیں ہوا		
		سب نے کہا تھا علی (ہاں)		
		شاہد گواہ		
		شعور - جاننا		
		حی - زندہ		
		عیار - چاندی سونے کا پرکھنا -		
		تولنے کا کاشا -		
		شست - مچلی ہٹکار کرنے کا		
		کاشا - گل - حجام کا استرا		

ابراہیم علیہ السلام کے زمانے میں تھا	۲	۱۸	مور۔ چوٹی	۸	۱۵
حرب۔ لڑائی	۶	"	ملخ۔ لہڑی	۵	"
اخگر۔ چنگاری	۴	"	مرکب۔ سواری	۴	۱۶
برہان۔ دلیل۔ بیس۔ روشن	۵	"	شکست۔ شک۔ آئسوؤں کا	۵	"
مرکب۔ سواری	۷	"	بہنا۔ رونا	"	"
راکب۔ سوار	"	"	دیر کہن۔ دنیا	۸	"
تاویل۔ کسی کلام کے ظاہر معنی سے چھوڑ کر معنی کے ساتھ اور بہت معنی بیان کرنا	۹	"	شعون۔ شان کی جمع۔ شوکت	۹	"
سو۔ جانب مراد وہی	۱۰	"	حالت۔	"	"
بے سو۔ مقام فنائیت	"	"	مستیر۔ نور حال کرنے والا	۱۲	"
گور۔ قبر	۱۱	"	جلوت۔ ظاہر۔ ظاہر کرنا۔	۱	۱۷
بانگ۔ آواز	"	"	ضد غلوت	"	"
لوا۔ آواز	۱۲	"	طلسم۔ عجیب و غریب تماشہ۔	۲	"
نغر۔ عمدہ۔ خوب	"	"	ڈراونی شکل جو خزانوں پر بنائی جاتی ہے	"	"
چغز۔ مینڈک	"	"	ادیب۔ علم سکھانے والا۔ عالم	۳	"
پیچاک۔ پیچ و خم	۱	۱۹	سریع السیر۔ تیز رفتار	۱۰	"
دید۔ بینائی۔ دیکھنا	۵	"	اعصاب۔ عصبہ کی جمع۔ پیٹھے	۱۲	"
نمو۔ بالیدگی۔ بڑھنا	۲	۲۰	کشاو۔ فتح کیا۔	۱	۱۸
محل۔ کجاوا۔ ہودج	۳	"	قلہ۔ کھوپڑی۔	۲	"
برتن متن۔ جہم ہی کی آرائش ہے کہ	"	"	غرود۔ ایک بادشاہ کا نام ہے جو	"	"

طرح ہے۔ لِحْرَجِ اللَّهِ وَقْتُ لَا يَسْعَى فِيهِ مَلَكَ جَمَّةٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ۔ ترجمہ: میرا اللہ کے ساتھ ایک ایسا وقت گذرتا ہے جس میں نہ کوئی مقرب فرشتہ میرے پاس آسکتا ہے اور نہ رسول۔ یعنی میں قافی اللہ ہو جاتا ہوں مجھے دنیا و مافیہا کی خبر نہیں ہوتی۔			سہر۔ آسمان	۶	۲۰
			خوگردن۔ عادی ہونا	۷	۵
			فوق۔ اوپر	۹	۵
			انباز۔ شریک۔ ساتھی	۱۰	۵
			سیماب۔ پارہ	۳	۲۰
			عرق۔ ڈوبا ہوا	۴	۵
			طلعت۔ رخ۔ دیدار	۵	۵
			لاجورد۔ ایک نیلے رنگ کا پتھر جو تازہ	۷	۵
			رے۔ دوڑ۔ پرواز	۸	۵
عالم بے ہائے و ہو۔ عالم قنایت	۳	۲۳	دے۔ سانس۔ بات۔ فتر	۹	۵
کائنات رنگ و بو۔ دنیا	۵	۵	قاصر۔ زور آور۔ غالب	۱۰	۵
سبک۔ ہلکا۔ کم وزن	۶	۵	ناطق۔ گویا	۱۱	۲۲
پر دگی۔ وہ چیز جو پردے میں ہو	۷	۵	صامت۔ خاموش	۱۲	۵
حجاب۔ پردہ	۸	۵	پنجیر۔ شکار کیا ہوا جانور۔	۱۳	۵
زہرہ۔ شہری۔ ستاروں کے نام	۱	۲۴	نشور۔ قیامت کے دن رب کا	۱۴	۵
کلیات۔ کلی کی جمع۔ تمام جس کے	۲	۵	قبروں سے اٹھنا	۱۵	۵
مفہوم میں بہت سے افراد شامل ہونا	۳	۵	بند۔ قید	۱۶	۵
ابد۔ ہمیشگی۔ جس کی انتہاء ہو۔	۴	۵	اُم۔ ماں۔ اصل	۱۷	۵
ازل۔ ہمیشگی۔ جس کی ابتدا ہو۔	۵	۵	لی مع اللہ۔ پوری حدیث اس	۱۸	۵
غزلسر۔ مطرب۔ گویا	۶	۵			

آشتی - دوستی - صلح	۶	۲۵	غزلسرائی - مطربی - گانا	۷	۲۲
سند - دیوار - بند - سد سکندری	۹	"	زند - وہ منکر جو شرعی باتوں کا عمل سے انکار کرے -	۸	"
دیوار پھین جس کو سکندر نے مردم خواروں سے محفوظ رہنے کے لئے بنوائی تھی -			محتسب - وہ حاکم جو خلاف شرع کاموں کی ممانعت کرے -	۹	"
فلک قمر - آسمان اول	۱	۲۹	بادہ - شراب	۷	"
لب جو - نہر کا کنارہ	۱	۳۰	سپو - ٹھلیا - گھڑا	۵	"
مقام - اقامت - ٹھہرنا	۳	"	یکم - دریا	۱۴	"
لے سپر - پائمال - سفر کرنا	۶	"	معرکہ - میدان جنگ - لڑائی	"	"
جیل - پہاڑ	۲	۳۱	خس - کوڑا - گھاس	۱	۲۵
طائر - پرند	۳	"	قال و فر - شان و شوکت	۲	"
دو دمان - خاندان -	۷	"	و بدیہ - ڈھول کی آواز - مجازاً	۱	"
انقلاب - زمانے کا الٹ پلٹ	"	"	عظمت و شان	"	"
ازگت داون - دیدینا - چھوڑ دینا	۹	"	قلندر - وہ فقیر جو پابند شرع نہ ہو	۵	"
عمیق - گہرا	۷	۳۲	طنطنہ - ڈھول میں دو آوازیں	۷	"
دیو سار - دیو کے مانند	۲	۳۳	ہوتی ہیں ایک بم دوسری زیر بم کو	"	"
منام - خواب گاہ - نیند	۳	"	بدیہ اور زیر کو طنطنہ کہتے ہیں - مجازاً	"	"
تفصیل - چو منا - بوسہ دینا	۴	"	کروفر	"	"
نشاو - نسل -	۷	"	کلیم - لقب موسیٰ علیہ السلام	"	"

چاہ باہل۔ شہر باہل جو عراق میں دیا ہے	۷	۳۶	سواد۔ سیاہی۔ آنکھ کی سیاہی	۷	۳۳
فرات کے کنارے آباد تھا اس کا کنواں			مار سفید۔ ردا	۸	۰
حسین ہاروت کو ہاروت کے قتل			قام۔ رنگ	۱۰	۰
کرنے کی وہ لکھا گیا ہے۔			فطرت سیارہ۔ چالاک فطرت	۲	۳۳
خاور مشرق۔	۸	۰	طاق۔ کمان اور عمارت۔ محراب	۳	۰
بر۔ جسم	۵	۰	صداق۔ رونمائی	۰	۰
رستخیز۔ قیامت	۱۰	۰	کبریا۔ بزرگی۔ عظمت	۷	۰
رخت کستن۔ سامان سفر باندھنا	۱	۳۷	تال۔ بانسری	۸	۰
آذر۔ ابراہیم علیہ السلام کے والد	۰	۰	سنگ سن۔ سان۔ جس پر چاقو	۵	۳۵
کام نام جو بہترین بت تراشا کرتا تھا			توار وغیرہ تیز کرتے ہیں۔		
خود گر۔ خود کو بنانے والا۔ خود کو			چشم باز گردن۔ آنکھ کھولنا۔	۷	۰
آراستہ کرنے والا۔			دیکھنا۔		
ملت۔ قوم گروہ	۳	۰	خوش راجے پردہ دیدن۔ پہن	۰	۰
دم در کشید۔ خاموش ہو گیا	۵	۰	آپ کو پہچاننا		
لالہ۔ کوئی قابل عبادت نہیں۔			برائت۔ حصہ۔ بخرہ	۷	۰
(فورا اِلا اللہ کہیں)			صلوات۔ رحمت۔ بخشش	۰	۰
رہزہ اشارہ۔ پوشیدہ بات	۰	۰	زمرہ۔ ایک حسین عورت جس پر	۷	۳۶
تانا۔ ٹوٹا۔ اعداد پر زیادہ کرتے ہیں	۱	۳۸	ہاروت اور ہاروت فرشتے عاشق		
پلنگ۔ چیتے سے بڑا ایک درخت	۱۲	۳۹	ہو گئے		

انگوٹھی۔			صنم۔ بیت مجازاً معشوق	۲	۳۰
ساز۔ ستار۔ باجہ	۱۲	۲۲	حرم۔ خانہ کعبہ کی چار دیواری	۳	۵
زورق۔ چھوٹی کشتی	۴	۲۲	ناعواب۔ تا درست۔ خطا	۵	۵
سراب۔ وہ بیت جو مسافر کو دیکھتا ہے	۵	۵	تیرہ تخت۔ پدبخت	۹	۱
یوں در سے بہتے پانی کی طرح دکھائی دے۔			برق بجلی۔ برق خموش۔ بجلی	۵	۳۱
راتری۔ امام فخر الدین رازی۔	۶	۵	سروش۔ فرشتہ۔ جبریل علیہ السلام	۶	۵
بہت بڑے عالم اور بزرگ تھے			در گفتگو بستن۔ خاموش ہونا۔	۹	۵
مفسر تفسیر بیضاوی۔			نیرنگ۔ طلسم۔ جادو	۱۰	۵
احم۔ امت کی جمع۔ گروہ	۷	۱	شہود۔ ظہور	۱۱	۵
کشت۔ کھیت	۸	۵	کوکب۔ ستارہ	۱۲	۳۲
خیاباں۔ چمن۔ کیاری	۵	۵	کمر۔ کمر کوہ۔ ٹیلہ	۲	۵
رباب۔ ایک باجہ کا نام	۶	۲۲	فالوس خیال۔ وہ فالوس جس کے	۳	۱
سلسیل۔ بہشت میں ایک چشمہ ہے	۹	۲۲	اندھ شرح جنت میں اور اس کے اطراف		
تہو۔ وہ	۱	۲۵	تھا دیر چسپان کرتے ہیں۔ اس		
خفاگر۔ گویا (گائیو ال)	۷	۵	کے گہرے سے عجیب لطف حاصل		
آذری۔ بت تراشی۔ قسب بہ آذر	۱	۵	ہوتا ہے۔		
بت تراش والد حضرت ابراہیم			دو فتون۔ وہ شخص جو کئی فن	۳	۱
چا دیدہ۔ چڑیوں کا چھپانا۔	۸	۵	اور علم جانتا ہو۔		
			زخم۔ مضراب۔ ستار بجانے کی	۱۲	۱

مرغ زار - نالان پرند			مرغ - ۶ - مردہ	۸	۴۵
زر تشت - حکیم قیثا غورث کا شاگرد	۵	۵۱	مقام - خواب	۹	۵
آتش پرستوں کا پیشوا			انبار گل - مٹی کا ڈھیر	۱۰	۵
اہرمن - مجوسی نیکی کے خدا کو	۶		عصر - زمانہ	۱۲	۴۶
یہودان اور برائی کے خدا کو اہرمن			احرار - حر کی جمع - آزاد - شریف	۱۳	۵
کہتے تھے مراد دیو شیطان			ضریت - مار	۱۴	۵
فرو دیں - بہار کے چہینے کا نام	۸		گوار - حضرت علیؑ مراد ہیں - آپ	۱۵	۵
دسے - مہرما کے ایک جیسے کا نام	۷		دشمن کی فوج پر بار بار حمل فرماتے		
زبلوں - بدتر - عاجز	۹		تھے -		
سینا - طرسینا - شام کے ایک پہاڑ	۱	۵۲	مرم - مت بھاگ - دورست ہو	۱۰	۵
کا نام جس پر موسیٰ علیہ السلام کو			طواف - کسی چیز کے گرد گھومنا	۶	۴۷
تجلی دیکھائی دی تھی			بصیر - بینا	۷	۵
ید بیضا - روشن ہاتھ - موسیٰ علیہ	۲		رقاصہ - ناچنے والی	۲	۴۸
السلام کا مشہور معجزہ			عشوہ - ناز - فریب	۳	۵
تکبہ - اعتماد	۳		جور جناں - جنت کی حور	۵	۵
یشاق - وعدہ - روز میثاق روز	۵		باوید - جنگل	۱	۴۹
انزل جس میں تمام ارواح نے خدا			کاویدن - کھودنا	۳	۵
کی رپوبیت کا اقرار کیا تھا			ستن - چھوٹا - رہا جو نا	۶	۵
یزداں - مجوسیوں کے پاس نیکی			مرغزار - بہرہ زار	۱۱	۵۰

قصر ڈانبر	۴	۵۵	کا خدا اب خدا کے لئے مستقل ہے		
کہکشاں - باریک باریک ستاروں کی لمبی لڑی جو آخر موسم برسات میں دکھائی دیتی ہے	۵	"	ارہ جو عیس علیہ السلام کو کفار آریے سے چیر کر شریف بنائے تھے	۳	۵۲
قصبوں - نمتر - جادو	۴	۵۶	کریم - کیرا - حضرت ایوب علیہ السلام کے جسم میں کیرے بڑھ گئے تھے پھر پوری زبان سے اللہ کا شکر ادا فرماتے تھے		
ریخ - برف کے باریک باریک ریزے جو جنگل یا پہاڑوں پر گرتے ہیں	۵	"	صلیب - عیسیٰ علیہ السلام کو سولی پر چڑھایا گیا تھا۔	"	"
پور - بیٹا	۸	"	خیل - گروہ	۶	"
پرستار - غلام - خدمتگار	۱۰	"	ضرب - مارنا	۸	۵۳
کین - دشمنی	۴	۵۷	چوب - کڑھی	۱۱	"
چنگیز - ترکستان کا ایک کافر اور ظالم بادشاہ	۲	"	رسن - رسی	"	"
سنگین - وزنی	۷	"	مہر جہا شایاشس -	۲	۵۴
دخمہ - آتش پرستوں کے مردوں کا تہ خانہ	۸	"	ابن - مجلس - محل	۳	"
تاسوت - جسم	۹	"	ویک - بیت خانہ - مندر	۷	"
لاہوت - روح	"	"	گفت - یہودیوں اور عیسائیوں کا عبادت خانہ	"	"
بساط - فرش	۶	۵۸	جلوت - ظاہر کرنا - خلوت کا ضد	۸	"
آبا - اب کی جمع - باپ	"	"	طالستانی روس کا مشہور مسلح حکیم	۲	۵۵

۵۸	۷	۶۰	۵	لوہڑا - عتدہ - معذرت
				تکفیش - مذہب
۵۹	۳		۶	تخیل - کچھ کا درخت
				انہما عجزا نقل خاویہ
				وہ خالی درختوں کی بیڑیں ہیں
			۹	وٹاق - مکان
		۶۳	۵	توق - بڑا پردہ
			۱۰	بالیدہ - نشوونما پایا ہوا
				دستبرد - مال لوٹ لیتا - غلبہ
				دلیری
		۶۴	۸	ارجمند - صاحب مرتبہ
			۹	فضیل - بوسیدہ بطنی - جنید بغدادی
				بایزید بسطامی مشہور اولیائے کرام میں
		۶۵	۳	سفال - ٹھیکری
			۱۲	ام الکتاب - قرآن مجید - سورہ فاتحہ
		۶۶	۵	زندہ روو - اصفہان کی ایک
				بڑی ندی
		۶۷	۲	شست - گل - چھلی پکڑنے کا
				کانٹا
۵۸	۷			لمات و منات - خانہ کعبہ میں
				روپے بت تھے
۵۹	۳			قاطع - کاٹنے والا
			۶	کلفت - موٹا - بد صورت
				مواخات - کسی کو بھائی بنانا
				بھائی چارہ
				عجمی - نادان آدمی - ایرانی
				گو بھگا
				یزدنی - قبیلہ ایرانی
			۹	عمرت - اولاد - عزیز
		۶۴	۱۰	سبحان بن وائل - عرب کا ایک
				مشہور فصیح و بلیغ
			۴	سنگ اسود - سنگ سیاہ جس
				پر ابراہیم علیہ السلام چڑھا کر خانہ
				کعبہ کی دیواریں بنائے تھے اب
		۶۶		خانہ کعبہ کے ایک کونے میں ہے
			۵	ہیل - ایک بت کا نام جو زمانہ
		۶۷		جاہلیت میں خانہ کعبہ میں رکھا
				ہوا تھا

آیات - آن کی جمع - وقت - لمحہ	۱۱	۷۲	لہر - جنگی آدمی - نادان	۶	۶۷
زورق - چھوٹی مکشستی	۵	۷۳	کلوخ - ڈھیلا	۸	۵
تا خدا - علاج - اصل میں نا خود تھا	۶	۷۴	حیف - افسوس	۱۱	۷
قم - اللہ	۸	۷۵	صبر - آزاد - شریف	۱۲	۶۸
غلیبہ - غلام	۱۰	۷۶	موش - چوہا	۶	۷
واردات - وہ کیفیات و حالات	۱	۷۷	مضمیر - پوشیدہ	۵	۶۹
جو آدمی پر طاری ہو -			اشترک - شرکت	۷	۸
برگ و بار - ساز و سامان	۷	۷۸	اساس - بنیاد	۸	۹
ہر کجا - ہر جگہ	۷	۷۹	شکیب - صبر	۷	۷۰
ارحام - رحم کی جمع - زہدان -	۸	۸۰	زجاج - شیش کا بیج	۸	۷۱
بچہ دان			سسل - زخمی - گھائل - زخمی ہو کر	۸	۷۲
سام - رستم کے دادا کا نام -	۷	۸۱	تڑپتا ہوا -		
حام - نوح علیہ السلام کے فرزند	۷	۸۲	تکبر - شکار کیا ہوا جانور	۵	۷۳
جن سے حبشی پیدا ہوئے -			تاک - انگور کی بیل	۹	۷۴
مدار - گھومنے کی جگہ	۹	۸۳	تجدد - نیا کام کرنا	۳	۷۵
اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةً	۱۰	۸۴	زدودن - سقتل کرنا	۷	۷۶
(قرآنی آیت) میں زمین پر اپنا ایک			تقویم - نجومیوں کی جنتری - زائچہ	۸	۷۷
نائب بنایا ہوں -			اعصار - عصر کی جمع - زمانہ	۹	۷۸
مداد - سیاہی	۱	۸۵	دہور - دہر کی جمع - زمانہ	۷	۷۹

آفاق - آسمان کے کنارے دنیا	۱۰	۷۷	خردہ خردہ - تھوڑا تھوڑا	۲	۷۵
خاتم - انگوٹھی	۱۲	۷۸	ثغور - ثغر کی جمع - سرحد	۷	۷۶
بہبود - بھلائی	۵	۷۸	نار - گرمی - آگ	۱۱	۷۷
مصاف - جمع مصف کی صفت	۷	۷۹	لوح - تختی	۷	۷۸
باندھنے کی جگہ مراد جنگ و میدان جنگ			مملکات - حاصل ہونے والے	۱	۷۹
ناہی - منع کرنا والا	۸	۸۰	پیدا ہونے والے		
امر - حکم کرنے والا	۵	۸۰	صورت - لستن - وجود میں آنا	۲	۸۰
ماسوا - جو کچھ کہ خدا کے سوا ہوا	۱۰	۸۱	ارج - مرتبہ	۳	۸۱
جرہ - دلیر - زبرد	۱	۷۹	قدسیت - پاکی	۵	۸۲
صعوبہ - ممولا	۷	۸۰	رقیب - ہنگیان - ایک معشوق	۸	۸۳
دستور - قانون - قاعدہ	۲	۸۱	کے دو عاشق		
دوک - چرخے کا ٹکڑا	۳	۸۱	عقیم - بانجھ	۱	۷۷
جمہور - جماعت - گروہ	۵	۸۱	شوق - عشق	۳	۸۴
صور - وہ چیز جس کو اسرائیل	۷	۸۱	لن ترانی (تم مجھے نہیں دیکھ	۷	۸۵
علیہ السلام قیامت کے دن پھینکے			سکتے، موسیٰ علیہ السلام نے خدا		
جس سے تمام مردے قبروں سے			کو دیکھنے کی آرزو ظاہر کی تو اللہ		
کل آئیں گے			تعالیٰ فرمایا لن		
حقہ یاز - بازیکو - تکرار - عیار	۶	۸۱	دقیق - باریک	۸	۷۷
			عمیق - گہرا	۷	۷۸

گور عیش و آرام۔ قبر چنگلی گدھا	۱۰	۸۰	مشموم۔ موت کی حالت۔ گروہ۔ قوم	۳	۴۰
طائفہ۔ طوائف کرنے والا۔	۱۲	۹۰	بشائر۔ پھل لاک۔ بگڑہ کٹ۔ چور۔	۵	۵۰
باطن الارض۔ زمین کی اندر دنیا	۱	۸۱	بہسار۔		
چیزیں۔۔۔			محتاج۔ سامان فروخت	۸	۵۰
کاخ۔ محل	۳	۹۰	بار دوش۔ کندھے کا بوجھ۔ تکلیف	۹	۵۰
تیشہ۔ کدال	۵	۹۰	دینے والا۔		
جوع۔ بھوک	۱۱	۹۰	شکر۔ پھل	۱۰	۵۰
فقیر۔ مفلسی	۱۱	۹۰	شجر۔ درخت	۱۱	۵۰
رہبان۔ خدا سے ڈرنے والا۔	۱۱	۹۰	زخمہ۔ مضراب۔ تار بجاتے وقت	۱۱	۵۰
عیسائیوں اور یہودیوں کا عابد			انگلی میں پینے کا چھلہ۔		
صوت۔ آواز	۳	۸۲	ارض۔ زمین	۲	۸۰
اوج۔ بلندی	۳	۸۲	حرب۔ لڑائی۔ ضرب۔ مار	۲	۸۰
عقارہ۔ ایشہ۔ تپ پھینکنے والا پوڈر	۱۰	۹۰	عروس۔ دلہن	۵	۵۰
فرورویں۔ بہار۔ بہار کا مہینہ	۱۰	۹۰	فسون گر۔ جادوگر۔ جیل باز		
پرگ۔ پیر۔ پتے گرانے والا۔	۱۰	۹۰	حجر۔ پتھر	۷	۵۰
خزاں۔			اختلاط۔ ملنا	۸	۵۰
راغ۔ سبزہ زار	۱۱	۹۰	ثابت۔ وہ ستارہ جو حرکت نہ کرے	۵	۵۰
یلغار۔ دشمن کی فوج پر اچانک	۱	۸۳	سیارہ۔ وہ ستارہ جو حرکت کرے	۶	۵۰
دعا واکرنا۔			وہ۔ کلمہ ناراضی	۱۰	۵۰

۶	۸۶	واثروں - ان	۲	۸۳
۶	۸۶	بکر - بے مشل - جس کا مثل پہلے - ہوا ہو۔	۲	۸۳
۱۱	۸۷	نوی - تازہ - نئے	۴	۸۳
۶	۸۷	الاسلام جَاءَ غَرِيبًا - اسلام غریب آیا ہے۔	۴	۸۳
۶	۸۷	ایاخ - پیار	۴	۸۳
۶	۸۷	دُرْد - تلچھٹ	۴	۸۳
۶	۸۷	قیصر - روم کے بادشاہ کا لقب	۴	۸۳
۶	۸۷	کسری - نوشیروان اور فارس کے بادشاہوں کا لقب	۴	۸۳
۱۱	۸۷	پر دا ختی - تونے خانی کیا	۴	۸۳
۸	۸۸	خداوندان - خداوندان باطل	۲	۸۵
۶	۸۸	لا الہ الا اللہ کا لہے اور الا سے الا اللہ	۶	۸۵
۲	۸۹	ترک - چھوڑ دینا	۴	۸۵
۵	۸۹	ضیعتم - شیر	۴	۸۵
۱۲	۹۰	لن تنالوا الخ تمہ کی نہیں پاؤ گے یہاں تک کہ تم خرچ کرو۔	۱۲	۸۵
۱	۹۰	زیا - سود۔	۱۲	۸۵
۲	۸۴	اعماق - عمیق کی صحیح - گہرا	۲	۸۴
۴	۸۴	طاغوت - ایک بت کا نام ہے شطان	۴	۸۴
۴	۸۴	شکرت - عجیب	۴	۸۴
۶	۸۴	روح الامین - جبریل علیہ السلام	۴	۸۴
۱۰	۸۴	کم نگاہ - دور بین کا ضد	۱۰	۸۴
۱۰	۸۴	کور ذوق - ذوق کا اندھا۔ جس کو ذوق ہی نہ ہو۔	۱۰	۸۴
۱۰	۸۴	ہرزہ گرد - بیہودہ مارے مارے پھرنے والا	۱۰	۸۴
۲	۸۵	فی سبیل اللہ - اللہ کے راستے میں	۲	۸۵
۶	۸۵	سنگوں - عاجز - ذلیل	۶	۸۵
۴	۸۵	بیضا - روشن	۴	۸۵
۵	۸۵	عزال - بہن	۵	۸۵
۸	۸۵	متنیر - نور حاصل کر نیوالا	۸	۸۵
۱۲	۸۵	کل یوم ہو فی شان - ہر روز وہ ایک دوسری حالت میں ہوتا ہے۔	۱۲	۸۵

حجاب - پردہ	۲	۹۷	چنگ - پنچہ	۲	۹۰
عروق - عرق کی جمع - رگ - ریشہ	۵	"	ہالک - ہلک کرنا	۴	"
ذبح اللہ سے مراد حضرت اسمعیل علیہ السلام ہیں -	۹	"	رایت - جھنڈا	۵	"
مخلب - پنچہ	۳	۹۸	قریب - گاؤں	"	"
مازاع البصر - آنکھوں نے کچی نہیں کی - معراج میں آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نے اللہ تعالیٰ کو اچھی طرح دیکھ لیا -	۴	"	مائدہ - دسترخوان	۶	"
رزم - لڑائی	۸	"	دودھ - فاندان	۷	"
برنا - جوان	۱۰	"	گنفس واحدہ مثل یکسہ جانک	"	"
وٹاق - بند - قیدہ - مکان	۱۱	"	کابن - فال گو - بخوجی	۸	"
الحدیر - خوف - اندیشہ	۱	۹۹	پاپا - روم کا بہت بڑا راہب	"	"
خٹک - ٹھنڈا - اچھا	"	"	بکم وزیر - موٹی اور باریک آواز	۵	۹۱
اثر - نشان	"	"	فراک - شکار بندہ	۷	۹۲
جادو - پگڈنڈی	۲	"	تاقہ - اونٹنی	۱۰	"
شاطر - شطرنج باز - چالاک	۵	"	موسیٰ کلیم اللہ کیلئے دریائے نیل میں راستہ بنایا تھا وہ پار ہو گئے	۱	۹۳
سواد - اطراف شہر	"	"	قرعون کا لشکر جب اس راستہ پر آیا عرق ہو گیا -	"	"
میرخ - ابر سیاہ	۷	"	عظیم - یا پنچہ	۶	"
			نقل - نمکین چیزیں کیاب وغیرہ	۱۱	"
			تدیکم - تیشیں - محفل شراب کا ساتھی	"	"

را حلد۔ سواری کا جانور	۷	۱۰۳	ماغ۔ ابر۔ کبر	۷	۹۹
زیر و زبر کر دن۔ درہم پر ہم کرنا	۲	۱۰۵	بعل مردوخ وغیرہ بتوں کے نام ہیں	۹	۰
جہاں۔ جیل کی جمع پہاڑ	۴	۰	سحاب۔ ابر	۲	۱۰۰
لم یزل۔ ہمیشہ	۶	۰	قلزم۔ مکہ اور مصر کے درمیان	۳	۰
بشار۔ سرکش	۱۱	۰	ایک شہر کا نام اس کے کنارے		
پا در پے نہا دن۔ اجتماع کرنا	۱۲	۰	جو سمندر ہے اس کو بھی بحر قلزم		
قصر۔ سمندر کی گہرائی	۴	۱۰۶	کہتے ہیں۔		
ید بیضا۔ موسیٰ علیہ السلام کا ہاتھ	۱۱	۰	دربائے قیر۔ گہرا سمندر جس کا	۵	۰
بگر بیان میں لیجانے کے بعد منور			پانی سیاہ دکھائی دے بحر اسود		
پو جاتا تھا۔			الہ الوصل۔ ملانے والا خدا	۵	۱۰۱
شعاق۔ دشمنی کرنا	۷	۱۰۷	رب الطریق۔ جدائی ڈالنے والا	۰	۰
بلج۔ محصول کس مکان	۴	۱۰۸	حدا۔		
زعاج۔ شیشہ	۰	۰	مردوخ۔ ایک بت کا نام ہے	۹	۰
سلسل۔ سلسلہ کی جمع۔ لہجے کی	۵	۰	بعل	۱	۱۰۲
زئیر۔			نیلی تھوڑا۔ نیلا پردہ۔ آسمان	۴	۰
خرطوم۔ سونڈ	۶	۰	پنار دن۔ پھونکن	۴	۱۰۳
ذوالخرطوم۔ نتیجہ	۰	۰	سلوت۔ دہریہ	۳	۱۰۴
سودان۔ سوڈان۔ حبش کا ایک شہر	۴	۱۰۹	ہلہ۔ کیوں نہیں	۶	۰
سنگ۔ سخت دل۔	۷	۰	ناقد۔ اونٹنی	۷	۰

ریش مانند پرف - سفید اٹری	۹	۱۱۷	نیاگاں - نیا کی جمع - دادانا،	۱	۱۱۰
کسوت - لباس	۱۰	۰	ماموں - قدر و عظمت	۲	۰
دیر سال - بوڑھا	۰	۰	خالد سے مراد سیف اشہریں	۳	۰
مرو - ترکستان کا ایک شہر	۰	۰	بیم - دریا	۴	۰
مقام تخت و فوق - دنیا	۳	۱۱۸	ساریان شتریان	۵	۰
ثابت - وہ ستارہ جو حرکت نہ کرے	۴	۰	حُدی - وہ گیت جو شتریان اونٹ	۶	۰
سیارہ - حرکت کرنا والا ستارہ	۰	۰	کو بانگتے وقت گاتے ہیں، اونٹ	۷	۰
نطق - بات کرنا - گویائی	۵	۰	سے مست ہو کر تیز چلتا ہے -	۸	۰
ادراک - عقل - پانا	۰	۰	نظیر - کرتا ہے - بالنسری - فریاد -	۹	۱۱۱
دری - فارسی زبان کی سات	۰	۰	نقرت کرنے والا -	۱۰	۰
قسموں میں سے ایک قسم ہے -	۰	۰	شخیل - کھجور کا درخت	۱۱	۰
ملک نل - ملک مصر	۱۱	۰	تل - ٹیلہ	۱۲	۰
رود گنگ - دریائے گنگا مراد	۱۱	۰	تیمپور - لوا - ایک مشہور پرند	۱۳	۰
ہندوستان	۰	۰	شمام - ابر	۱۴	۰
ٹراپولون - جاپان	۱۲	۰	رخت بردن - سفر کرنا	۱۵	۰
فلزات - دہات	۰	۰	نوع - قسم	۱۶	۰
سرخوش - جو شخص شراب کے نشہ	۵	۱۱۹	ریار - دار کی جمع گھر - ملک - شہر	۱۷	۱۱۶
ہیں خوشحال ہو - نشہ کے چار درجے	۰	۰	کاخ - محل	۱۸	۰
میں سرخوش - تروماغ - بہت	۰	۰	دوتا - تا عدد کے لئے لاتے ہیں -	۱۹	۰
خراب -	۰	۰		۲۰	۰

اندام ہوتا ہے۔			تاک۔ انگوڑی کی بیل	۵	۱۱۹
صعوبہ۔ حمولا	۱۰	۱۲۶	ابوالابا۔ اجداد کا باپ	۱۰	"
ریوورنگ۔ کرو فریب	۱	۱۲۷	آمر۔ حکم کرنے والا	۱	۱۲۰
نعتیہ۔ نبی کا مونس	۷	"	فسوں پرواز۔ فسوں گر۔	۸	"
مذکیر۔ مرد بنانا۔ یاد دلانا نصیحت کرنا۔	۷	"	جادوگر۔		
نخچیر۔ شکار کیا ہوا جانور	۱۰	"	الکتاب۔ پیدا کرنا	۳	۱۲۱
ہمبر۔ ساتھی	۳	۱۲۸	ماشین۔ انجن۔ ریل	۸	"
امومت۔ ماں بننا	۵	"	شہاب۔ لوٹنا	۹	"
اعجاب۔ عاجز کرنا۔ خلاف عادت	۸	"	قشوں۔ لشکر۔ فوج	۱	۱۲۲
کسی بات کا وقوع میں آنا			مضمر۔ پوشیدہ	۵	۱۲۳
جنین۔ وہ بچہ جو ماں کے پیٹ میں ہو۔	"	"	قلزم۔ سمندر	۷	"
بنین۔ بیٹے۔ لڑکے	۹	"	راغ۔ جنگل۔ سبزہ دار	۱	۱۲۵
بنات۔ بیٹیاں۔ لڑکیاں	"	"	لائقید۔ وا۔ زمین پر نغزو		
شب ارحام۔ رحم کی تہ کی	۱۲	"	قابر پانہ کرو۔ اس کی اصلاح کے		
مضرب۔ زخمہ۔ تار بجانے کا	۳	۱۲۹	بد		
چلہ۔			ابلیس۔ شیطان۔ فریب دینے	۳	"
نیساں۔ رومی ساتواں مہینہ۔	۳	"	والا۔ بد		
			پشیز۔ دہری	۱	۱۲۶
			نارون۔ جنگلی نار جو بہت خوش	۶	"

معادضہیں۔			اس ماہ میں جو بارش ہو اسکو بھی		
فسوں۔ افسوں۔ نتر۔ جادو	۱۱	۱۳۵	نییاں کہتے ہیں۔ اس بارش کے		
زورق۔ چھوٹی کشتی	۲	۱۳۶	قطروں سے سپی میں موتی پیدا		
غوغا۔ شور و فل۔ آدمیوں کی بڑی	۵	"	ہوتے ہیں۔		
جماعت۔ ٹڈی دل۔ فریاد			حر۔ شریف۔ آزاد	۵	۱۲۹
رطل۔ آدھ سیر۔ شراب کا پیالہ	۷	"	کنیز۔ لونڈی	"	"
شراب کا پیالہ جس میں آدھ سیر			تمن۔ مائل بہت ہو۔	"	"
شراب سما سکے۔			جلیلہ۔ بزرگ	۱	۱۳۳
شحنہ۔ کوتوال	۸	"	صلاج۔ ضیاگر۔ اس سے مراد	"	"
ارمغان۔ تحفہ۔ انوکھی چیز	"	"	منصور ہیں۔		
سید۔ ٹوکرئی	۹	"	تفسیر۔ تالاب	۵	"
کم۔ دریا	۹	۱۳۷	پرودت۔ سردی	"	۱۳۲
قماش۔ کپڑے	۱۰	"	کوکب۔ بڑا روشن ستارہ	۹	"
سخ۔ دھاگا	۱۱	"	یر۔ بدن	۱۲	"
تار۔ تانا	"	"	الست۔ ازل جبکہ اللہ تعالیٰ	۱	۱۳۵
پو۔ مخف پود۔ بانا	"	"	فے اللمت یوتکم فرمایا تھا		
سیر بیروں زدن۔ فلا ہر ہونا	۲	۱۳۸	صہبیا۔ شراب	۳	"
شقی۔ چیرنا۔ شکاف ہونا	۵	۱۳۹	در خور۔ لائق۔ سزاوار	۸	"
نشور۔ تہوں سے اٹھنا۔ زندہ ہونا	"	"	ہلماک حم۔ جمشید کی سلطنت کے	۱۰	"

درد - تلچٹ	۲	۱۵۵	بیم درد بجا - خوف اور امید	۶	۱۳۹
ایاق - شراب کا پیار	۵	۱۵۶	عرق - ڈوبنا	۷	۱۴۰
رزوم - لڑائی	۱۱	۱۵۷	جسور - جس کی جمع - مرد دیر	۱۰	۱۴۱
تاسیس - بنیاد رکھنا - مضبوط کرنا	۷	۱۵۸	ناہک - تیر	۱	۱۴۲
ارغٹوں - ارگن - ایک مشہور باج	۱	۱۵۹	آئی - آن سے - وقت - لہو	۷	۱۴۳
واگردن - کون	۳	۱۶۰	نیرو - قدرت طاقت - زور	۲	۱۴۴
کیش - ترکش	۷	۱۶۱	جبر - کسی کی حالت کا اچھا کرنا - کسی پر سختی کرنا - ٹوٹے پر پٹی باندھنا	۳	۱۴۵
الغرض - طلاق میرے پاس سے	۱۰	۱۶۲	ہجرا - لڑائی - جنگ	۱۰	۱۴۶
برکی چیز ہے -	۱	۱۶۳	رنگ - رنج و غم - قوت - جان	۷	۱۴۷
ایا - انکار	۸	۱۶۴	نفع خوشی - تندرستی -	۹	۱۴۸
والا - بلند	۱۲	۱۶۵	ارژنگ - چین کا مشہور نقاش	۹	۱۴۹
لجبت - کھلونا - گریا -	۳	۱۶۶	مانی چین کے مشہور نقاش کا گناہ	۱۰	۱۵۰
نیر زوم - لائق نہیں ہوں	۱۰	۱۶۷	پیدا کیا پھر اندازہ لگایا اس کے بعد	۱۰	۱۵۱
تمذر - یاد دل کی گرج	۸	۱۶۸	راہ راست بتایا -	۹	۱۵۲
ڈرہ - چہرے کا کورہ - قسم	۹	۱۶۹	جہین - بیٹائی	۳	۱۵۳
مطروہ - بانہ	۱	۱۷۰	نظر - جس کا انتظار کیا جائے -	۴	۱۵۴
مروود - نکالنا ہوا - ذلیل	۷	۱۷۱	جو وقت تو نے میرا مارا - تو تو نے نہیں مارا	۴	۱۵۵
احراق - جلانا	۲	۱۷۲	شکر - شکر - مستی	۷	۱۵۶
نقور - جھانگنا - نفرت کرنا - نقور -	۵	۱۷۳		۷	۱۵۷

تندر۔ بادل کی گرج	۹	۱۷۲	کرنے والا		
المان۔ جرمن	۱	۱۷۵	طاغوت۔ بت۔ لات و عزی	۳	۱۷۲
آرو۔ دریا	۷	"	کفر۔ ساتپ کا پھن	۴	۱۷۷
دیر یا ز۔ زمانہ دراز	۶	"	نہنگ۔ گرچہ	۵	"
شغور۔ سرحد	۱	۱۷۶	سبک۔ کم وزن	۴	۱۷۸
پزشک۔ طبیب	۱۲	"	سحاب۔ ابر	۶	"
زجاج۔ کانچ۔ زجاجی۔ کانچ	۸	۱۷۷	تاموس۔ عزت۔ احترام۔ بیاست	۹	"
بنانے والا۔			ترشد۔ غلین۔ ذیل	۵	۱۷۹
لا۔ نہیں۔ غس کی نفی کیلئے۔	۱	۱۷۸	ورق۔ وریف	۱۰	"
الّا۔ مگر۔ حرف استثنا	۶	"	يَا لَيْتَ قَوْحِي يَعْلَمُونَ	"	"
کن۔ مکان۔ کن یعنی ہو جا۔ (خدا)	۳	۱۸۰	میری قوم جان لیتی۔		
کاکلم، فکان۔ پس ہو گیا۔			عتری۔ بڑی کمی	۲	۱۷۰
ساحت۔ میدان	۶	"	لیم۔ خیل۔ نالائق	۸	"
طاب۔ خیمہ کی رسی	۱۲	"	کرب۔ بے حسنی۔ غلینی	۳	۱۷۱
ثاب۔ خالص	۸	۱۸۱	شور۔ چنگاری	۴	"
دود۔ خاندان	۴	۱۸۲	ہدم۔ ڈھا دینا۔ بربادی	۸	"
قیاب۔ قبہ کی جمع۔ برج۔ کلس	۴	۱۸۳	ابيض۔ سفید	۳	۱۷۲
میتو۔ عالم ظہوی۔ بہشت۔ رنگمن	۳	۱۸۵	مولاناگ	۵	"
شیشہ۔			مرد۔ گزرتا	۸	"

۱۸۶	۲	قمار - لٹری۔	۱۹۳	۲	احمر - سرخ
"	۵	قمار - جو	"	۱۰	ولر - کشمیر کی ایک جھیل کا نام
۱۸۷	۱	سپند - مہندی کے بیج	۱۹۴	۵	سطوت - وہدیہ - شان و شوکت
"	۳	تردستی - ہاتھ کی صفائی - چالاک	۱۹۵	۲	درا - گھنٹہ
"	۱۱	شعبہ بازی	"	۳	بیخ - برف - جھاہو پانی
"	۲	خنگ - گھوڑا	"	۸	تشکیل - شکل بنانا
۱۸۸	۲	لنگہ - ایر کا ٹکڑا	"	"	تخریب - خراب کرنا
"	۵	دمن - نجاست پھینکنے کا مقام - گھوڑا	۱۹۶	۷	مغیچہ - بے فروش کالا لڑکا - اچھی شراب بنانے والا
"	۶	زرگس شہلا - وہ زرگس جس کا رنگ سفید بالیہ سیاہی ہو -	۱۹۷	۲	شراب کا پیالہ
"	۷	نسر - نسرین کا محض - سیونی کا پھول	"	۶	خیام - خیمہ کی جمع
۱۸۹	۱۰	خیابان - چمن - وہ شہر جس کے دونوں جانب درخت ہوں -	"	"	تصویر - تصویر کی جمع نعل
"	۸	راؤ - بہادر - سنی	"	۷	غرفہ - درپہ - بالاقصد
"	۱۰	کوکب - ستارہ	۱۹۸	۳	شرف - نادر
۱۹۰	۳	اولی الاہر منکم - بادشاہ ہمارے میں سے -	"	۲	جم - جیشہ
"	۵	خوش باتر - خود کو ملنا دینے والا	۱۹۹	۱۰	گفت - آشکدہ
			۲۰۰	۷	دوک - پورے کا نعل
			۲۰۱	۳	رشتہ - بنا
				۳	وداؤ - راستی - محبت

تار - مخففت - امار کا	۸	۲۰۵	بدر و حنین - جگ بدر جگ حنین	۹	۲۰۱
کمن - قیمت	۱۰	"	جذب - کشش	"	"
یا سمن - چبلی	۲	۲۰۶	زیون - ید - عاجز	۳	۲۰۳
کر پاس - رونی	۳	"	سقف - چھت	۹	"
قفار - بیابان	۶	"	اساطین - جمع - اسطوان - ستون	"	"
عیار - سونا چاندی تونا - کسوٹی	۷	"	عقیق - ایک سرخ رنگ کا قیمتی	"	"
خالص -			پتھر		
انگوت - برادری	۹	"	یشم - یشب - ایک قیمتی پتھر	"	"
یراق - زیبائش کی چیزیں -	۸	۲۰۷	پرچیں - درختوں کی باز	"	"
زرہ بکتر			نطاق - کمر بند	۱۰	"
ڈر - موتی	۱	"	اورنگ - تختہ	۱۱	"
زنگ - گنڈہ - گنگدور	۱۰	"	جسم حشم - حشید کی شان و شوکت	۱۲	"
خرق - پسینہ	۳	۲۰۸	رکھنے والا -		
تھپید - کھونا گھر پر کھن	۱۱	"	سشنگ - چر - شوخ طبع	۹	۲۰۳
ساق - پنڈلی	۲	۲۰۹	تقلید - سیرہ کی کرنا -	"	"
قلع مو - بال کھونا	"	"	سشید - آفتاب کی روشنی	۶	۲۰۳
خط لاطینی - لاطینی تحریر	۳	"	کنہ - خیریت - اہمیت	۱۳	"
عمامہ - شل	۵	"	غون - تیر توفیر	۶	۲۰۵
ڈراک - عقلندہ	۶	"	تارون - امار کا ورخت	۸	"

۲۰۹	۱۱	۲۱۷	۷	سیمیا۔ ذہن علم جس سے روح ایک بدن سے دوسرے بدن میں منتقل کر سکتے ہیں۔
۲۱۰	۸	"	۸	تصنیف۔ شیر۔
۲۱۱	۳	"	۹	حصان۔ کبوتر۔
"	۲	"	۱۰	لحد۔ قبر۔
"	۷	۲۱۸	۱۱	دندہ۔ زندہ۔
۲۱۳	۳	"	۱۲	پور۔ بیٹا۔
"	۱۰	"	۱۳	رہبانی۔ زاپدی۔
"	۲	۲۱۹	۱۴	ریزہ ریزہ۔ ریزہ ریزہ۔
۲۱۴	۲	"	۱۵	دیوان۔ محل۔
۲۱۵	۱	"	۱۶	کارخ بریں۔ بلند محل۔
"	۳	"	۱۷	ابن السبیل۔ مسافر۔
۲۱۶	۲	۲۲۰	۱۸	غزال۔ ہرن۔
"	۵	۲۲۱	۱۹	خطا۔ ایک شہر کا نام ہے۔ یہاں کی ہرن میں منک ہوتا ہے۔
"	۵	"	۲۰	سری۔ تخت۔
۲۱۷	۲	"	۲۱	طرا۔ پرند۔
"	۶	"	۲۲	قشر۔ پھلکا۔ پوست۔
"	۷	"	۲۳	چاودہ۔ مہم۔ مسلسل کوشش۔
"	۸	"	۲۴	زنگ۔ خوشی۔ حسن و خوبی۔
"	۳	"	۲۵	ناج گانا۔ مکر و فریب۔
"	۲	"	۲۶	حزم۔ اعتیاد۔
"	۷	"	۲۷	عقدہ۔ گرہ۔
"	۷	"	۲۸	حریر۔ ریشم۔
۲۱۳	۳	"	۲۹	زائر۔ زیارت کرنے والا۔
"	۱۰	"	۳۰	کاوکاؤ۔ کاوش۔ فلسفہ۔
"	"	"	۳۱	سخت محنت۔
۲۱۴	۲	۲۱۹	۳۲	سبیل۔ سبیل کی جمع راستہ۔
۲۱۵	۱	"	۳۳	کاویدن۔ کھونا۔
"	۳	"	۳۴	لوش۔ امرت۔ شہد۔
۲۱۶	۲	۲۲۰	۳۵	حضر۔ وطن۔
"	۵	۲۲۱	۳۶	تخیل۔ کج و کار خست۔
"	۵	"	۳۷	رحیل۔ سفر کرنا۔
۲۱۷	۲	"	۳۸	مرغ۔ چراگاہ۔
"	۶	"	۳۹	عش۔ بھیر۔ بھیر پی۔
"	۷	"	۴۰	تیرنج۔ مہرب۔ نیرنگ۔ چاودہ۔
"	۷	۲۲۲	۴۱	مکر۔ جیلہ۔

قعر - گہرائی	۳	۲۳۳	عجبد - غلام - مولا - مالک	۷	۲۳۳
شیم - بگی ٹھنڈی ہوا	۸	"	نجیب - شریف	۱۰	۲۳۴
متاع - سامان - فائدہ	۹	"	زندیق - بے دین	۶	۲۳۵
ہما - رونق - قیمت	۵	"	رحمت - بازگشت	۲	۲۳۶
زہار - پناہ - مہلت - عہد و پیمانہ	۵	۲۳۴	حی - زندہ - نام خدا تعالیٰ	۶	"
امانت - خوف - پرہیز	"	"	قیوم - قایم رہنے والا - نام خدا تعالیٰ	۷	"
لطاق - کمر بند	۸	"	اِنّی قریب - میں نزدیک ہوں	۷	"
صوم - روزہ	۱۱	"	لا ہوتے - عالم ذات الہی	۸	"
صلوات - نماز	۵	"	جبروت - مرتبہ وحدت	"	"
ساز و برگ - اسباب - بددگار	۱۲	"	سلمان - پادشاہت	۹	۲۳۷
حب - محبت	"	"	سلمان - منسوب بہ حضرت سلمان	۵	"
ترس - خوف	"	"	مراد فقیری	"	"
تھی - خالی	۶	۲۳۵	شیرازہ - انتظام - بندش	۱۱	"
بہی - بہتری - رونق - روشن	۶	"	پوزش - نصیحت - حذر	۲	۲۳۹
دستے - طاقت یافتہ عطا فرما - می	۸	"	طیر خوں - صندل سرخ - آتش دان	۷	"
امر کے لئے ہے -	"	"	بید سرخ -	"	"
وو - وہاں	۱۰	"	تہر غیر - روشن آفتاب	۷	۲۳۰
درجی اعلیٰ - میرا پروردگار بہت	۱۲	"	تنگ جانی - کم ظرفی	۱۱	"
اعلیٰ ہے - سجدہ کی تسبیح -	"	"	نژاد - اصل - نسب	۲	۲۳۲

چھول - بڑا جاہل	۲	۲۳۹	ناقہ - ادبیتی	۱	۲۳۶
شباب - جوانی	۶	"	زمام - بھیل	۵	"
زراغ - کوا	۹	"	ظلم - پھر	۳	"
کرگس - گدھے	"	"	مجاز - حقیقت کے خلاف	۵	"
سوار - غلاقہ	۱۲	"	زوج - جنت	۶	"
ہور - آفتاب	"	"	آسیا - ایشیا	۷	"
صدق مقال - سچ کہنا	۱	۲۴۰	مرز و بوم - زمین و لایت	۸	"
اکل - کھانا	۲	"	لوک - ضعیفی سے بچوں کی طرح زاولوں	۹	"
فرید - بکتا	۳	"	کے بل چلنے والا - عاجز	"	"
نجیب - شریف	۶	"	فراک - غمگین	۱۰	"
فرس - گھوڑا	۷	"	بھین - بھیرہ روم - بھیرہ فارس	۳	۲۳۷
جیاد - تیز رفتار گھوڑے	۸	"	دو دریا -	"	"
ہمجا - جنگ	۹	"	ظرف - برتن - حوصلہ - عقلمندی	"	"
تندباد - آندھی	"	"	حسن - معلوم کرنا - حرکت کرنا	۶	۲۳۸
طائف - طواف کرنے والا	"	"	نقرہ - چاندی	"	"
کلمہ - فیڈ	"	"	مس - تانبا	"	"
سختخیز - قیامت	۱۰	"	ایارغ - شراب کا پیالہ	۱۱	"
ترشد - ذلیل	۱	۲۳۱	تجول - جلدی کرنے والا	۲	۲۳
بیطار - سالوتر	۲	"	ظہوم - بڑا ظالم	"	"

۱۰	۲۲۲	۶	یکراں - گھوڑا	۳	۲۲۱
"	"	"	قلب - دل	۴	"
۶	۲۲۳	۸۰ یا ۳۰	قرآن - قرن کی جمع	۱۰	"
۷	"	"	یا ایک سو سال کی مدت	"	"
۱	۲۲۴	"	ستر - پردہ - پوشیدہ مقام - عزت	۱۱	"
۱۱	"	"	زوج - شوہر	"	"
"	"	"	پنہا - وسعت	۴	۲۲۲
۱	۲۲۵	"	نیا گناں - مانبا کے طرف کے بڑے گناہ	۸	"
			لوگ -		

انتظامی مشین پولیس
خادم الخطاط محمد اصغر

تعداد (۱۵۰۰)